

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ

Студентки 2 курсу бмз групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Яценко Інни Михайлівни

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

Жураховська Людмила
Валентинівна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія Петрівна

Київ – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ.....	6
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНКАВАЛЬ»)	
2.1. Організаційно-економічна та правова характеристика діяльності банку АТ «Райффайзен Банк Аваль» на фондовому ринку України.....	15
2.2. Аналіз діяльності банку АТ «Райффайзен Банк Аваль» як емітенту та інвестора у цінні папери.....	25
2.3. Аналіз діяльності банку АТ «Райффайзен Банк Аваль» як торговця цінними паперами та депозитарної установи.....	32
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ	
3.1. Основні проблеми діяльності банків України на ринку цінних паперів та шляхи їх вирішення.....	38
3.2. Світовий досвід здійснення операцій з цінними паперами комерційних банків та рекомендації щодо його використання в Україні.....	48
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Актуальність дослідження. Розвиток світової економіки загалом та національних економік зокрема не можливий без ефективного функціонування фінансового ринку та активної участі фінансових посередників. Неоднозначною сьогодні є роль банків в умовах функціонування різних моделей розвитку фінансового ринку. Тому особливої актуальності набуває пошук шляхів ефективного використання можливостей банківської системи, особливо на ринку цінних паперів, який є джерелом залучення інвестицій в країну.

У нелегких економічних та військово-політичних умовах України, діяльність банків на ринку цінних паперів ставить перед наукою низку новітніх проблем, які необхідно швидко і системно вирішувати. Значний внесок при дослідженні цих питань здійснили західні економісти О. Гербст, Г.Марковіц, Шарп У., У.Фішер, М.Фрідмен, а також провідні вітчизняні економісти-фахівці цієї сфери Дема Д.І. [9], Бабаскін А.Ю. [3], Береславська О.І. [4], Жураховська Л.В. [11], Миколишин М.М. [21], Молчанова Е.Ю. [23], Стабіас С.М. [43], Онищенко Ю.І., Н.П. Шульга та інші. Залишається невирішеним питання впровадження нових механізмів державного регулювання діяльності банків на фондовому ринку з урахуванням новітніх світових тенденцій розвитку фінансового ринку. Значної уваги потребує дослідження проблем підвищення ефективності банківської діяльності за допомогою операцій з цінними паперами. Важливість цього питання у складних економічних і військово-політичних умовах посилюють важливість наукового обґрунтування перспектив розвитку національного ринку цінних паперів.

Метою роботи є розкриття теоретико-правових положень, аналіз діяльності банку на ринку цінних паперів України і формування пропозицій щодо вдосконалення цієї діяльності.

Досягнення поставленої мети зумовило вирішення наступних **завдань**:

- розкрити теоретичні та правові основи здійснення діяльності банків на ринку цінних паперів України;
- здійснити комплексний аналіз діяльності банків на ринку цінних паперів України (на прикладі АТ «Райффайзен Банк Аваль»);
- провести організаційно-економічну та правову характеристику діяльності банку АТ «Райффайзен Банк Аваль» на фондовому ринку України;
- проаналізувати діяльність банку АТ «Райффайзен Банк Аваль» як емітенту, інвестора та торговця цінними паперами;
- надати рекомендації щодо вдосконалення діяльності банків на ринку цінних паперів України;
- визначити специфіку здійснення операцій з цінними паперами комерційних банків інших країн та можливості її використання в Україні.

Об'єктом дослідження є функціонування банків на ринку цінних паперів України в сучасних ринкових умовах. **Предметом дослідження** є теоретичні, правові і практичні засади діяльності банків на ринку цінних паперів України.

Методи дослідження. Теоретичною основою дослідження є загальнонаукові методи пізнання: аналіз, синтез, комплексність, аналогія; графічні та табличні методи, засади системного підходу. Для аналізу ролі банків на ринку цінних паперів використовувався порівняльний ретроспективний аналіз даних. Для надання рекомендацій у третьому розділі - методи кореляційно-регресійного аналізу.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативні акти з питань регулювання діяльності банків на ринку цінних паперів; офіційні дані Національного банку України, Міністерства Фінансів України,

Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку; аналітичні огляди рейтингових агентств Standard&Poor's; рекомендації Базельського комітету, фінансова звітність банків(зокрема АТ «Райффайзен Банк Аваль»); монографічні та дисертаційні дослідження, наукові публікації з досліджуваної проблеми українських і зарубіжних науковців.

Наукова новизна. *Вперше* проведено порівняльний аналіз дохідності акцій провідних банків України, Польщі та США та зроблено висновок про можливість вкладення у акції українського банку. *Дістали подальшого розвитку* -порівняльна характеристика результатів діяльності материнської компанії «Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ» (Австрія) та її українського підрозділу.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті автора та тезах конференції:

Яценко І. Аналіз інвестицій банків України на ринку цінних паперів //Управління діяльністю фінансових установ: зміни стереотипів : зб. наук. ст. студ. заочної форми навчання / відп. ред. Н.П. Шульга. – Київ : Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2019. – Ч. 1.– 308 с. (С. 292-297).

Яценко І. Основні проблеми діяльності банків України на ринку цінних паперів та шляхи їх вирішення // Всеукраїнська наукова інтернет-конференція молодих вчених, аспірантів та студентів «Сучасні тренди у розвитку фінансів, банківської справи та страхування» 15.11.2019. - К. : УБС НБУ, 2019.

Обсяг та структура роботи. ВКР складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 76 сторінок. В роботі представлено 15 таблиць, 16 рисунків, 4 формули, 20 додатків та використано 56 наукових джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ

Банки як фінансові посередники з універсальним статусом відіграють значну, інколи, контроверсійну роль при становленні фінансового ринку загалом, та ринку цінних паперів, зокрема. Фінансовий ринок – це ключове і системне поняття в економіці будь-якої країни.

Відома нам схема спрощеного кругообігу грошей в економіці (рис.1.1) власне і показує центральне місце в ній фінансового ринку, через який відбувається обмін ресурсами між основними суб'єктами господарювання – підприємствами і домогосподарствами.

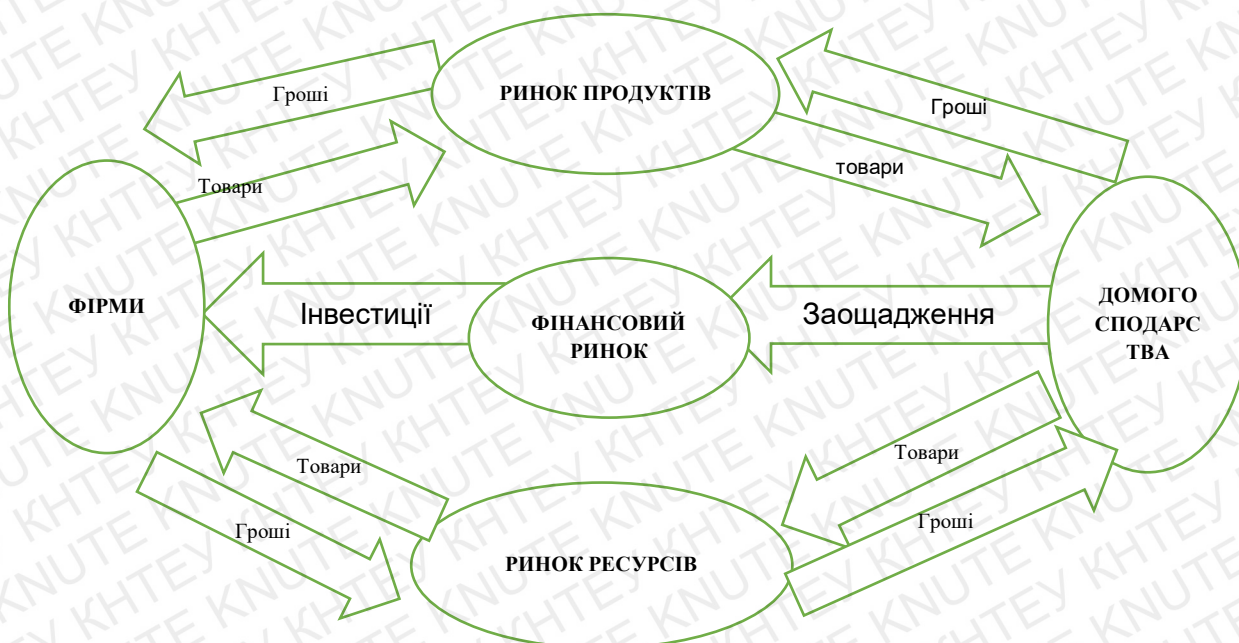

Рис.1.1. Найпростіша модель господарського кругообігу [10, с.45]

В моделі господарського кругообігу чітко видно два протилежних потоки: матеріальний та грошовий потоки. Залучення до кругообігу заощаджень та інвестицій через фінансові ринки, спричиняє взаємодію двох ринків у напрямку до рівноваги.

Звісно, не останню роль здійснює і іноземний інвестор. Уільям Ф. Шарп визначає три основні етапи інвестиційного процесу: вибір

інвестиційної політики, аналіз ринку цінних паперів та формування портфеля цінних паперів. У процесі інвестування банківська установа одночасно виступає як кредитором, так і інвестором коштів у цінні папери. Прагнення отримати прибуток за умови забезпечення ліквідності банку визначає інвестиційну політику банківської установи

Сутність категорії фінансового ринку дуже широке і включає в себе багато основних ринків-складників (інвестиційний, кредитний/грошовий, ринок цінних паперів тощо)[9, с.24]. Існує величезна кількість визначень поняття «фінансовий ринок», адже ця економічна категорія дуже об'ємна і містка. Щоб краще зрозуміти сутність цього поняття, розглянемо його складники. Саме з цієї сторони, фінансовий ринок визначається як сукупність таких взаємопов'язаних ринків як кредитний, валютний, ринок цінних паперів (фондовий ринок).

За терміном дії фінансових інструментів (додаток А) фінансовий ринок поділяється на грошовий ринок і ринок капіталів (що включає ринок цінних паперів, а також середньо- і довгострокові банківські кредити). Ринок капіталів – є найважливішим джерелом довгострокових інвестиційних ресурсів. Цей ринок сприяє ефективному використанню або розміщенню коштів.

Фінансовий ринок також можна поділити на первинний (емісія цінних паперів, утворення інших фінансових ресурсів) і вторинний (місце, де ці ресурси перерозподіляються). Власне, останній ринок поділяється на біржовий і позабіржовий. Також за поведінкою суб'єктів, ринок поділяють на «ведмежий ринок» (на якому переважають учасники, що розраховують на зниження цін і продають з надією купити пізніше, коли ціни знизяться) та «бичачий ринок» (на якому переважають суб'єкти, що купують з розрахунком на підвищення цін).

Вважаємо, що фінансовий ринок - це місце де «зустрічається» попит і пропозиція величезної кількості фінансових інструментів; місце, де його

учасники трансформують вільні кошти у позиковий капітал. Згідно Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», фондовий ринок – сукупність його учасників та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів і похідних (деривативів). Іншими словами, фондовий ринок - ринок, на якому відбувається купівля-продаж пайових, боргових та похідних цінних паперів [16, ст.2].

При визначенні сутності фінансового ринку і його складових, зустрічається ще одне важливе поняття - «фінансовий інструмент». Як визначає глосарій НБУ [8], фінансовий інструмент – це контракт, за яким одночасно в одного суб'єкта господарювання виникає фінансовий актив, а в іншого – фінансове зобов'язання або інструмент власного капіталу. За допомогою фінансових інструментів здійснюється розподіл та перерозподіл створеного капіталу. Фінансові інструменти бувають: валютні (обмін однієї грошової одиниці на іншу); відсоткові (активи, які приносять прибуток за твердими, плаваючими чи змінними ставками); цінні (акції, дорогоцінні метали, сировина, товари) інструменти[8].

Цінним папером [16, ст.3] є документ установленної форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право, визначає взаємовідносини емітента цінного папера (особи, яка видала цінний папір) і особи, що має права на цінний папір, та передбачає виконання зобов'язань за таким цінним папером, а також можливість передачі прав на цінний папір та прав за цінним папером іншим особам. В обігу на фондовому ринку є акції, облігації, казначейські зобов'язання, ощадні сертифікати, чеки, інвестиційні сертифікати, облігації зовнішньої позики та інші.

Цінні папери за різними ознаками поділяють на багато видів (Додаток Б).

Таким чином, згідно із Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» в нашій державі можуть випускатися та обертатися групи цінних паперів, представлені на рис.1.2 [16].

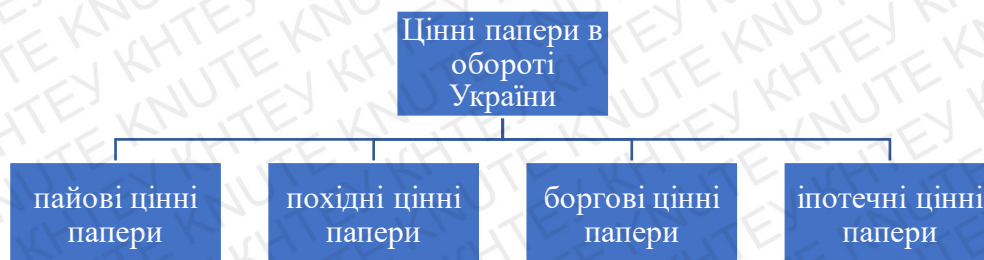

Рис. 1.2 Цінні папери в обороті українського фондового ринку

Згідно рис.1.2, в Україні обертуються такі види цінних паперів:

1) пайові цінні папери - цінні папери, які посвідчують участь їх власника у статутному капіталі - акції; інвестиційні сертифікати; сертифікати фондів операцій з нерухомістю; акції корпоративного інвестиційного фонду.

2) боргові цінні папери - цінні папери, що посвідчують відносини позики і передбачають зобов'язання емітента або особи, яка видала неемісійний цінний папір, сплатити у визначений строк кошти, передати товари або надати послуги відповідно до зобов'язання: облігації (підприємств, державні ОВДП, ОЗДП, облігації внутрішніх позик уряду; облігації внутрішніх позик органів місцевої влади); казначейські зобов'язання (ст.11); ощадні сертифікати (ст.13); векселі (ст.14);

3) іпотечні цінні папери - цінні папери, випуск яких забезпечено іпотечним покриттям та які посвідчують право власників на отримання від емітента належних їм коштів. Сюди включають: іпотечні облігації; іпотечні сертифікати; заставні; приватизаційні папери;

4) похідні цінні папери (деривативи) — форвардні та ф'ючерсні контракти, опціони тощо; цінні папери іноземних інвесторів, які допущені до обігу на території України.

Ринок цінних паперів виконує надзвичайно важливу функцію забезпечення інвестиційного припливу в економіку та є важливим

інструментом виходу з фінансової кризи. «Золоте» правило інвестування в цінні папери полягає у тому, що дохід завжди пропорційний ризику, що на нього готовий наразитися інвестор заради отримання цього доходу [52].

Фондовий ринок в Україні розвинувся із появою відповідних законів України - "Про цінні папери і фондовий ринок" [16], "Про приватизаційні папери", "Про банки і банківську діяльність"[15], постанова ВРУ "Про Концепцію функціонування і розвитку фондового ринку в Україні" [31], Указу Президента України "Про національну комісію з цінних паперів і фондового ринку" [50], Закон України "Про державне регулювання ринку цінних паперів України" [14] тощо.

Найбільшими організаторами та торговими майданчиками вітчизняного фондового ринку є такі: ПАТ "Фондова біржа «Перспектива» (характерною особливістю Біржі є українські бенефіціари, програмне забезпечення власного виробництва); АТ «Фондова біржа Перша Фондова Торгова Система (ПФТС) (один з перших фондових майданчиків України - 1996 р. - для торгів акціями, ОВДП, ОВЗП та іншими фінансовими інструментами); АТ «Українська біржа» (основний показник UX); ПраТ «Українська міжбанківська валютна біржа» (УМВБ) (створена у 1992 р. як підрозділ НБУ для організації торгів і укладання угод з купівлі-продажу іноземної валюти з членами біржі, здійснення котирування поточного ринкового курсу гривні тощо).

На рис. 1.3. відображено розподіл кількості випусків цінних паперів, які включено до біржових списків основних українських організаторів торгівлі.

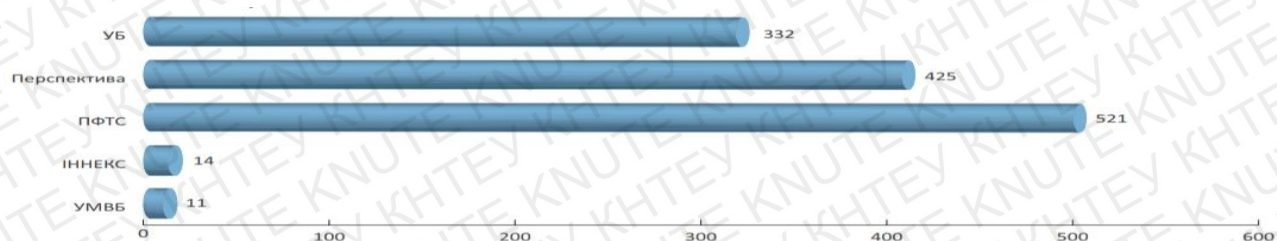

Рис. 1.3. Розподіл кількості випусків цінних паперів, які включено до біржових списків організаторів торгівлі станом на 31.12.2018.

Дані рис. 1.3. вказують на затребуваність таких бірж як ПФТС, Перспектива та УБ. Саме індекси УХ та ПФТС є найбільш розповсюдженим показником, який характеризує аналітику фондового ринку України. До індексу ПФТС входять найбільш ліквідні акції, по яких відбувається найбільше число угод. За станом на 14.08.2019 р. цей «кошик» налічує 7 акцій різних емітентів, серед яких найбільшу середньозважену ціну складають Донбасенерго, Центроенерго, Крюковський вагонобудівний завод, Мотор Січ, Райффайзен банк Аваль, Укрнафта, Укртелеком (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

**Параметри цінних паперів Індексу ПФТС
станом на 15.08.2019 [30]**

Назва емітента (тікер)	Кількість цінних паперів в обігу	Ваговий коефіцієнт	Кількість акцій емітента, які враховуються при розрахунку Індекса
	шт.		шт.
Райффайзен Банк Аваль (BAVL)	61,495,162,580	0.2419	256,137,730
Центроенерго (CEEN)	369,407,108	0.0940	7,541,999
Донбасенерго (DOEN)	23,644,301	0.9525	3,184,622
Крюківський вагонобудівний завод (KVBZ)	114,679,552	1.0000	5,733,978
Турбоатом (TATM)	422,496,520	0.5310	8,606,438
Укрнафта (UNAF)	54,228,550	0.1154	500,734
Укртелеком (UTEL)	18,726,248,000	0.4827	645,182,280

Саме порівнянням ціни на акції цих провідних компаній і визначається показник, який в комплексі характеризує попит на фінансові активи, що обертаються в конкретний момент на ринку[51].

Згадані у табл.1.1 компанії є учасниками фондового ринку. Згідно Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» [16, ст.2], учасник фондового ринку - емітенти або особи, що видали неемісійні цінні папери, інвестори в цінні папери, інституційні інвестори, професійні учасники фондового ринку, об'єднання професійних учасників фондового ринку, у

тому числі саморегулівні організації професійних учасників фондового ринку. Загалом, учасниками фінансового ринку є такі фінансові інституції як держава, емітенти, позичальники, інвестори, кредитори та фінансові посередники (біржі, КБ). За визначенням оксфордського словника [56], фінансові інституції забезпечують фінансові послуги та включають в себе державні органи (такі як ЦБ) і приватні компанії (комерційні банки, ощадні і позикові асоціації). У додатку В представлена схема розподілу учасників ринку цінних паперів.

Банки в Україні створюються у формі акціонерного товариства або кооперативного банку [15, ст.6]. Цінні папери (зокрема акції) емітуються виключно акціонерними товариствами. З метою одержання доходу комерційні банки проводять активні операції з цінними паперами, сутність яких полягає у вкладенні вільних грошових ресурсів у цінні папери. Вкладення в цінні папери за значущістю та обсягами посідають друге місце серед активних операцій банку після кредитування [21].

До банківських послуг належать [15, ст.47]:

- 1) залучення у вклади (депозити) коштів та банківських металів від необмеженого кола юридичних і фізичних осіб;
- 2) відкриття та ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах, та рахунків умовного зберігання;
- 3) розміщення залучених у вклади (депозити);
- 4) має право здійснювати також діяльність щодо: інвестицій; випуску власних цінних паперів; випуску, розповсюдження та проведення лотерей; зберігання цінностей та інші.

Згідно законодавства України [16] банк як учасник фондового ринку виступає у ролі емітента, інвестора та професійного учасника ринку (табл. 1.2.).

Таблиця 1.2

**Види діяльності банків
як учасників фондового ринку України***

З/П	Назва	Функції
1	Емітент	Випуск власних цінних паперів: акцій, облігації, ощадних сертифікатів та інших емісійних цінних паперів.
2	Інвестор	Активні операції з вкладення власних та залучених фінансових ресурсів у фондові активи шляхом придбання відповідних цінних паперів на фондовому ринку від свого імені та формування портфелів цінних паперів
3	Професійний учасник фондового ринку	1. Торговець цінними паперами: - брокерську діяльність; - дилерську діяльність; - андеррайтинг; - діяльність з управління цінними паперами 2. Депозитарна установа 3. Розрахунково-клірингова установа

* Складено автором на основі Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок»

Як зазначається у табл. 1.2. професійна діяльність з торгівлі цінними паперами включає:

- Брокерська діяльність - укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів (зокрема на підставі договорів комісії, доручення) щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів від свого імені (від імені іншої особи), за дорученням і за рахунок іншої особи.

- Дилерська діяльність - укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів від свого імені та за свій рахунок з метою перепродажу, крім випадків, передбачених законом.

- Андеррайтинг - укладення торговцем цінними паперами договорів щодо відчуження цінних паперів та/або здійснення дій чи надання послуг, пов'язаних з таким відчуженням, у процесі емісії цих цінних паперів за дорученням, від імені та за рахунок емітента на підставі відповідного договору з емітентом.

- Діяльність з управління цінними паперами - діяльність, яка провадиться торговцем цінними паперами від свого імені за винагороду протягом визначеного строку на підставі договору про управління переданими йому цінними паперами, іншими фінансовими інструментами та грошовими коштами, призначеними для інвестування в цінні папери в інтересах установника управління або визначених ним третіх осіб

- Депозитарна установа інформує своїх депонентів, емітентів, з якими Депозитарна установа уклала договір про відкриття рахунків у цінних паперах в процесі дематеріалізації/зміни Депозитарної установи по дематеріалізованим цінних паперам, власників цінних паперів, яким Депозитарною установою відкрито рахунки у цінних паперах на підставі договору з емітентом згідно законодавства, затвердження нової редакції Положення про депозитарну діяльність.

Згідно «Цивільного Кодексу України» [55, ст.92]на здійснення своєї діяльності банки повинні отримати ліцензію. Банківська ліцензія [15, ст 2] - документ, який видається НБУ в порядку і на умовах, визначених законодавчо, на підставі якого банки та філії іноземних банків мають право здійснювати банківську діяльність. Отримання ліцензії та здійснення ширшого спектру операцій на ринку цінних паперів відрізняє банк від інших учасників фінансового ринку [9].

Важливим елементом правової реформи в Україні є процес гармонізації із законодавством ЄС. Адаптація законодавства будь-якої сфери економіки є одним з основних напрямів інтеграційного процесу. Діяльність банків в Україні на фондовому ринку регламентується низкою законів, дозволів, положень, зокрема Закон України «Про банк і банківську діяльність» [15], «Про цінні папери та фондовий ринок» [16], а також нормативно-правовими актами державних органів, що здійснюють регулювання відповідних ринків фінансових послуг (наприклад НБУ, НКЦПФР)(Додаток Г).

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»)

2.1. Організаційно-економічна та правова характеристика діяльності банку АТ «Райффайзен Банк Аваль» на фондовому ринку України

На кінець 2019 р. кількість діючих банків становить 76, що на 56 % менше у порівнянні із 2008 р. – роком вступу України до СОТ (рис. 2.1).

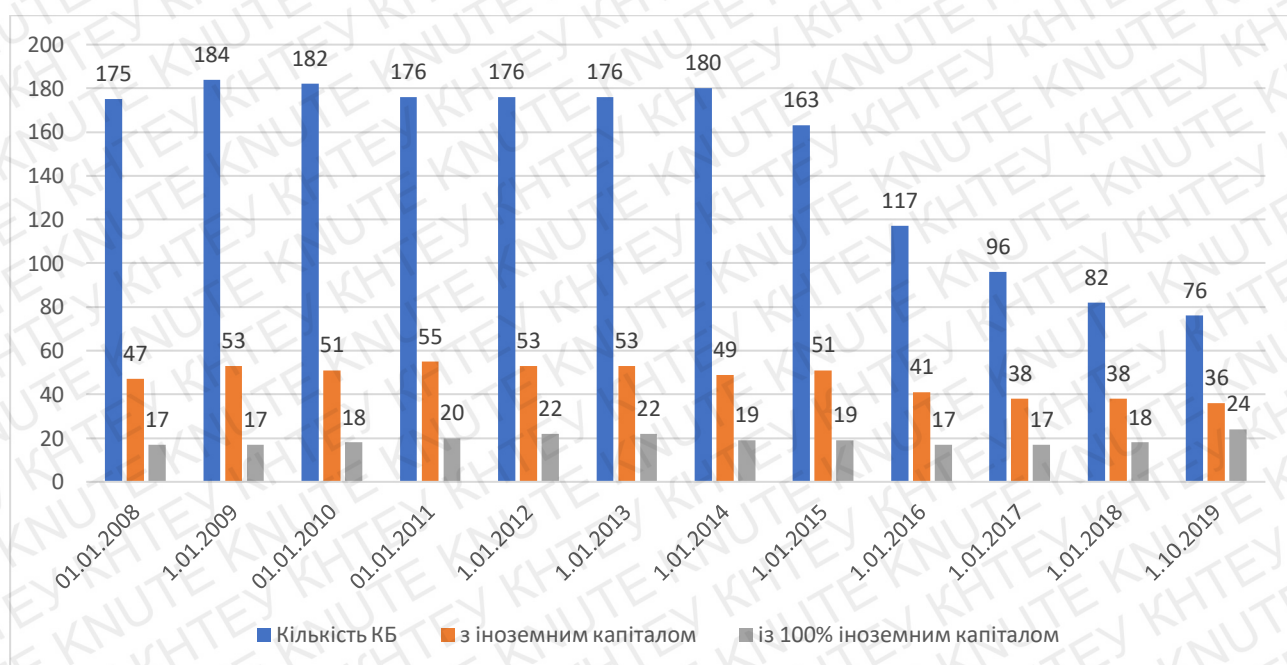

Рис.2.1. Динаміка кількості комерційних банків в Україні з 2008 по 2019 рр. станом на 1.10.2019 [28]

Останніми роками спостерігається «очищення» банківської системи: існує тенденція до універсалізації банків, а не їх подрібнення, вимоги до мінімального розміру статутного капіталу зростають. Станом на 01.01.2019 р. 35 банківських установ мали статутний капітал менший за 300 млн. грн. Існує імовірність, що не всі з цих банків зможуть виконати графік підвищення обсягу статутного капіталу, частина з них прийме рішення про

об'єднання з іншими гравцями на ринку, або про припинення діяльності та ліквідацію [1].

Таблиця 2.1.

**Динаміка основних показників діяльності
комерційних банків України з 2008 по 2019 рр. (станом на 1.1.2019)**

Станом на січень	сумарні активи (млн.грн)		Сумарні пасиви (млн.грн.)			Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції (млн.грн.)		Частка у активах, %
	Активи (усього)	Надані кредити	пасиви (усього)	Статутний капітал	Зобов'язання банків	млн.грн	Приріст до попереднього року, %	
2008	599396	485368	599396	42873	529818	28693	-	4.8
2009	926086	792244	926086	82454	806823	40610	41.5	4.4
2010	880302	747348	880302	119189	765127	39335	-3.1	4.5
2011	942088	755030	942088	145857	804363	83559	112.4	8.9
2012	1054280	825320	1054280	171865	898793	87719	5.0	8.3
2013	1127192	815327	1127192	175204	957872	96340	9.8	8.5
2014	1278095	911402	1278095	185239	1085496	138287	43.5	10.8
2015	1316852	1006358	1316852	180150	1168829	168928	22.2	12.8
2016	1254385	1009768	1254385	222170	1150672	201520	19.3	16.1
2017	1256299	1005923	1256299	414668	1132515	332273	64.9	26.4
2018	1336358	1042798	1336358	495377	1172761	425790	28.1	31.9
2019	1360764	1118618	1360764	465532	1205114	480608	12.9	35.3

Складено та розраховано автором. Джерело [28,44]

Як бачимо з табл.2.1, збільшення кількісного показника вартості портфеля цінних паперів не вплинуло на їхню питому вагу в загальних активах банку, яка є досить незначною. Слід зазначити роль банків з іноземним капіталом, адже у 2019 р. саме 12 таких банків (а це 17 % від загальної кількості) отримали найвищий рейтинг за показником фінансової стійкості – FinScore [24](Додаток Д).

Індекс FinScore базується на 25 індикаторах, серед яких є нормативи НБУ та фінансові коефіцієнти, котрі комплексно відображають стан ліквідності, достатності капіталу, рентабельності, кредитних, інвестиційних та валютних ризиків банку. Важливо наголосити, що одним із критеріїв розрахунку індексу є “Доступ до ресурсів і надійність бенефіціара” банку. У ньому враховано, зокрема, можливість доступу до державних бюджетних

ресурсів (для вітчизняних банків) та фінансової підтримки акціонерів (для іноземних). Щодо другого напрямку важливо, яка країна походження кінцевих бенефіціарів фінустанови, наскільки вони зможуть допомогти українським дочірнім компаніям у разі кризи чи інших проблем. Адже, як показує досвід, жоден з банків, які належить до міжнародних європейських банківських груп, не став неплатоспроможним протягом нещодавнього «банкопаду»[24].

На ринку цінних паперів за структурою кредитно-інвестиційного портфелю Райффайзен Банк Аваль утримує стійку конкурентну позицію, а «Приватбанк», «Альфа-Банк» та «ОТП Банк» на цьому ринку складають йому конкуренцію (Додаток Ж).

Акціонерний комерційний банк «Аваль» (далі – Банк) був зареєстрований 27 березня 1992 року НБУ як акціонерне товариство відкритого типу згідно із законодавством України. У квітні 1994 року Банк був перереєстрований як Акціонерний Поштово-Пенсійний Банк «Аваль». У 2005 році австрійська банківська група Raiffeisen купила практично 100 % акцій банку. У 2006 році відбувся ребрендинг, в результаті якого банк був перереєстрований у Відкрите акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль» та у 2009 році - у форму Публічного акціонерного товариства, у зв'язку зі змінами в українському законодавстві. У 2018 році Банк був перереєстрований у форму Приватного акціонерного товариства. Банк здійснює свою діяльність на підставі Загальної банківської ліцензії №10 від 18 червня 2018 року (видана НБУ) та згідно з чинним законодавством, включаючи Закон України «Про банки і банківську діяльність» та інші нормативні акти Національного банку України. Працює в роздріб і в секторі малого та середнього бізнесу[19].

Райффайзен Банк Аваль — один з найбільших банків України з іноземним капіталом. Материнським банком та власником контрольного пакету акцій (68,28 %) АТ «Райффайзен Банк Аваль» є Raiffeisen Bank

International AG (Австрія) (РБІ). Станом на 30 червня 2019 структура акціонерів Банку, виходячи з кількості акцій, що знаходяться в обігу представлена на рис.2.2

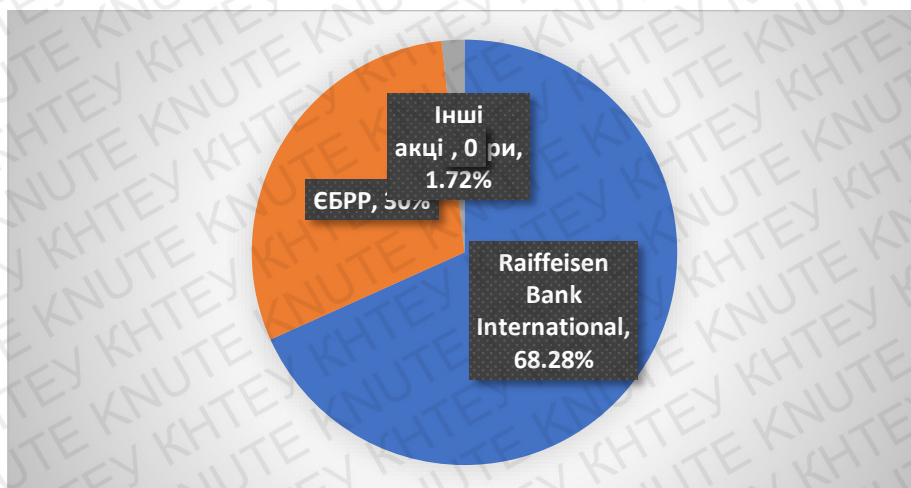

Рис. 2.2. Частка акціонерів у статутному капіталі АТ «Райффазен Банк Аваль» станом на 30.06.2019 р. [38].

Так, акціонерами банку є 319 юридичних осіб (з них материнському банку належить 68,28%, ЄБРР – 30%) та 109 688 фізичних осіб (належить 0,53% статутного капіталу), власні викуплені акції складають у статутному капіталі – 0,01% [42]. Національний банк визначив перелік системно важливих банків відповідно до оновленої методології: з 2015 р. системно важливими є 14 банків, серед яких і Райффайзен Банк Аваль

Акції Банку входять в індекс Української Біржі і відносяться до так названих «блакитних фішок». У 2015 році в капітал банку увійшов стратегічний інвестор - Європейський банк реконструкції і розвитку.

АТ «Райффайзен Банк Аваль» є юридичною особою приватного права за законодавством України. Організаційно-правова форма банку – акціонерне товариство, тип акціонерного товариства – приватне акціонерне товариство, органами управління якого є: вищий орган управління – Загальні збори акціонерів банку (надалі – Збори); наглядовий орган – Наглядова рада банку (надалі – Наглядова рада); виконавчий орган – Правління банку (надалі – Правління) (рис.2.3.)

Рис.2.3 Органи управління банку Аваль[39].

В усіх організаціях, за виключенням самих дрібних, існує горизонтальний розподіл праці за спеціалізованими лініями. Якщо організація досить велика за розміром, спеціалістів групують разом в межах функціональної області. Не є виключенням в цьому випадку є АТ «Райффайзен Банк Аваль» (див. Додаток 3)

Банк забезпечує акціонерам реальну можливість користуватися правами, передбаченими законодавством України та Статутом банку. У своїй діяльності ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» керується Конституцією України, Законами України: «Про банки і банківську діяльність», «Про заставу», «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень», «Про відповідальність за несвочасне виконання грошових зобов'язань», «Про аудиторську діяльність», постановами НБУ «Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків» та іншими нормативно-правовими актами, що визначають загальні умови діяльності комерційних банків.

З метою забезпечення незалежності Наглядової ради, до її складу обрано 3-х незалежних членів. Наглядова рада Банку у своїй діяльності керується законодавством України, Статутом банку (Протокол №ЗБ-58 від 27.04.2018 р.), Положенням «Про Наглядову раду акціонерного товариства «Райффайзен Банк Аваль»» (Протокол №ЗБ-58 від 27.04.2018 р.) іншими нормативними актами.

Виконавчим органом банку є Правління, яке здійснює поточне управління діяльністю банку, формування фондів, необхідних для його статутної діяльності, та несе відповідальність за ефективність його роботи згідно з принципами та порядком, встановленими Статутом, рішеннями Зборів і Наглядової ради, а також Положенням про Правління, що затверджується Зборами (Протокол №ЗБ-58 від 27.04.2018р.) [42].

Контроль за фінансово-господарською діяльністю Банку здійснюється через органи внутрішнього контролю банку та через залучення незалежного зовнішнього аудитора (аудиторська фірма).

Станом на 31 грудня 2018 року зареєстрований статутний капітал Райффайзен Банку Аваль становить 6 153 411 гривень (рис. 2.4.).

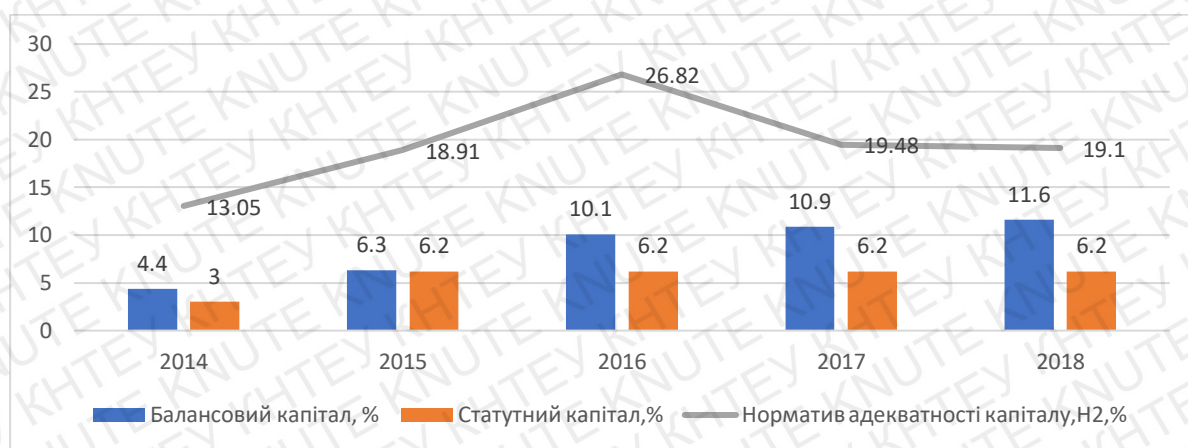

Рис.2.4. Динаміка балансового капіталу Банку за період з 2014 по 2018 рр. станом на 1.01.2019[39]

У структурі пасивів питома вага власного капіталу банку теж зростає. Це зумовлено збільшенням розміру статутного капіталу внаслідок докапіталізації з боку материнського «Райффайзен Банк Інтернаціональ» (див. Додаток 3).

Загалом, в 2018 році Райффайзен Банк Аваль зберіг більшість своїх провідних позицій на банківському ринку та продовжив успішну діяльність як стабільний універсальний банк. Станом на 30 червня 2019 року Банк має 5 філій та 497 безбалансових відділень по всій Україні (31 грудня 2018 р.: 5 філій, 499 безбалансових відділень) [39].

Чисті активи Банку станом на 1 грудня 2018 року становили більше 73 млрд. грн. (рис.2.5.), за їх розмірами Аваль займає четверте місце серед усіх діючих банків України.

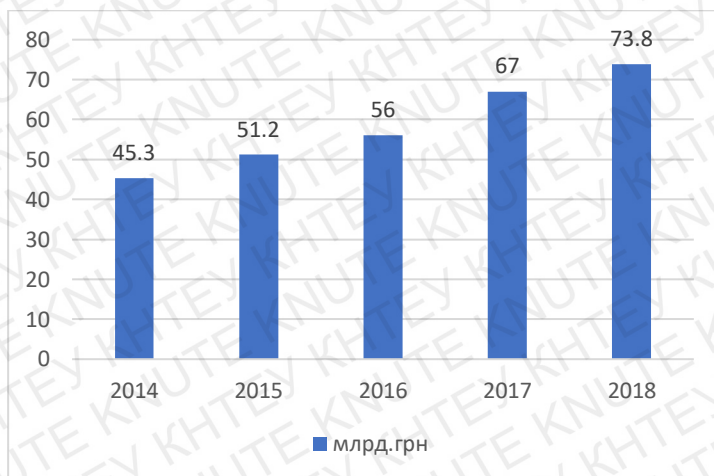

Рис. 2.5. Динаміка обсягу чистих активів АТ «Райффайзен банк Аваль» у 2014-2018 рр., станом на 1.01.2019 [29].

Проаналізувавши звіти діяльності Банку з останні 5 років, на рис. 2.5 простежуємо висхідний тренд обсягу чистих активів банку, який стабільно зростає (у 2018 р. - на 10% порівняно із 2017 р.).

Причиною такого зростання в першу чергу є наслідок девальвації національної валюти та погіршенням економічної ситуації в Україні, зокрема, ситуацією на Донбасі. У структурі активів питому вагу завжди займає кредитний портфель (в середньому 50%); грошові кошти та їх еквіваленти у загальній структурі активів займають другу позицію за своєю часткою (в сер.25%), далі - торгові цінні папери (ОВДП), основні засоби та нематеріальні активи[39]. Станом на 1 липня 2019 року активи Райффайзен Банк Аваль склали 84,4 млрд. грн. (\$3,4 млрд), що робить його найбільшим в Україні банком з іноземним капіталом.

До початку військових дій і анексії Криму Банк генерував порівняно високий прибуток (рис.2.6).

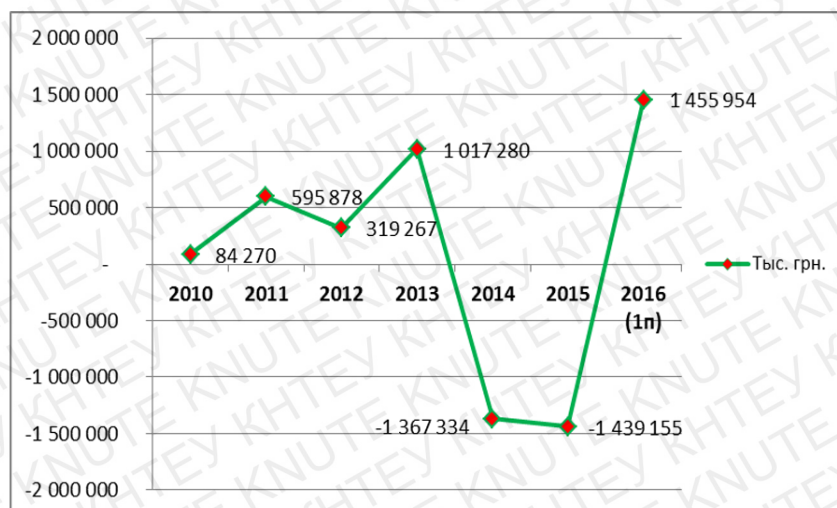

Рис. 2.6. Динаміка обсягів чистого прибутку Банку, 2014-2017 рр., станом на 1.01.2019 [29]

Збитки 2014 і 2015 років були викликані якісним формуванням резервів під втрачені кредитні портфелі з захоплених регіонів. Фінансовий результат 2016 року стає початком руху прибутковості вгору. У 2018 р. Райффайзен Банк Аваль показує другий найвищий фінансовий результат по банківській системі України. Чистий прибуток після оподаткування банку за 2018 рік становив 5,1 млрд. грн., що на 0,6 млрд. грн. або на 14% перевищує показник попереднього року.

Збільшення фінансового результату діяльності відбулося переважно за рахунок зростання процентного результату на 1,3 млрд. грн. (+22% порівняно з 2017 роком), зумовленого значним приростом кредитного портфеля банку в національній та іноземній валютах та збільшенням відсоткових ставок за користування кредитними коштами в умовах підвищення облікової ставки Національного банку України.

Фінансові показники АТ «Райффайзен Банк Аваль» (див. Додаток К,Л) залишалися стабільними на всіх ринках діяльності Банку; головними складовими зростання операційного доходу банку були чистий процентний та чистий комісійний доходи, частки яких теж зросли у структурі доходів у 2018 (див.рис.2.7).

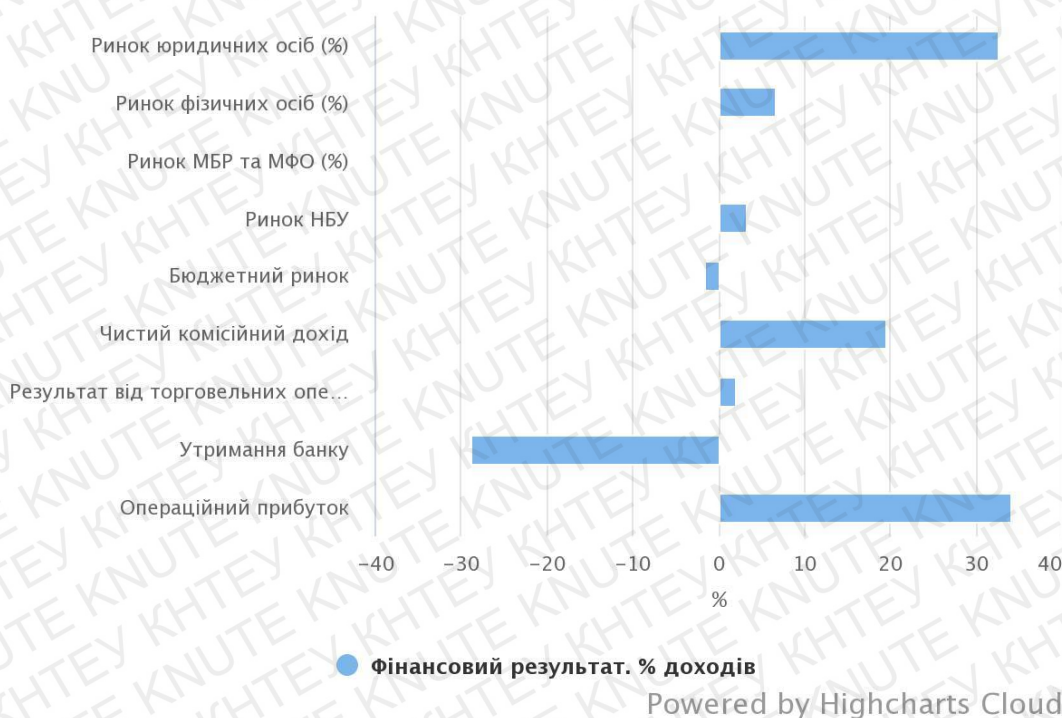

Рис. 2.7. Фінансова модель Райффайзен банку Аваль за результатами 2018 року станом на 1.01.2019[2].

Будучи активним учасником ринку цінних паперів, який нерозривно пов'язаний із ризиком, у Райффайзен Банку Аваль створено систему управління ризиками, яка забезпечує виявлення, вимірювання (оцінку), моніторинг, звітування, контроль та пом'якшення всіх суттєвих ризиків банку з метою визначення банком розміру капіталу, необхідного для покриття всіх суттєвих ризиків, притаманних його діяльності.

Банк організовує систему управління ризиками, яка ґрунтується на розподілі обов'язків між підрозділами банку із застосуванням моделі трьох ліній захисту: 1) перша лінія – на рівні бізнес-підрозділів банку та підрозділів підтримки діяльності банку, які приймають на себе ризики та несуть відповідальність за них, а також подають звіти щодо поточного управління такими ризиками; АТ «Райффайзен Банк Аваль»; 2) друга лінія – на рівні підрозділів з управління ризиками та підрозділу «Комплаєнс», які здійснюють контроль та управління ризиками в банку; 3) третя лінія – на

рівні служби внутрішнього аудиту, яка здійснює перевірку та оцінку ефективності функціонування системи управління ризиками.

Слід зазначити, що банк активно впливає на формування такого важливого індикатора фондового ринку, про який згадували у першому розділі, як ПФТС. Це індекс оцінки загальної ситуації на ринку цінних паперів України, що акумулює в собі вартість найбільш ліквідних акцій вітчизняних компаній. Слід відзначити, що Аваль є єдиним банком у «кошику» індексу. У Додатку М зображена динаміка індексу ПФТС за останні роки. За даними ПФТС [30], позитивний результат був досягнутий насамперед завдяки стрімкому зростанню вартості акцій АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Донбасенерго» та ПАТ «Крюковський вагонобудівний завод». Це хороший сигнал для інвесторів і розвитку інвестиційної діяльності. Цей індекс вказує, що попит на цінні папери на ринку був надзвичайно високий, і вони інтенсивно зростали в ціні після періоду глибокого падіння в 2015-2016 рр. За даними НКФРЦП, акції Райффайзен Банку Аваль є найбільш затребуваними на торгах.

2.2. Аналіз діяльності банку АТ «Райффайзен Банк Аваль» як емітенту та інвестора у цінні папери

Діяльність банку як емітента включає в себе операції з емісії (випуску) власних цінних паперів і їх первинного розміщення. Чинне законодавство дозволяє випускати такі види цінних паперів, як: акції, облигації, чеки, векселі, депозитні і ощадні сертифікати [2].

Райффайзен Банк Аваль активно долучається до операцій на ринку цінних паперів, утримує статус первинного дилера Міністерства фінансів України, а також є маркет-мейкером на ринку ОВДП [39]. Банк одним із перших в Україні придбав високоліквідні іноземні боргові цінні папери. Враховуючи багаторічний досвід роботи з нерезидентами, банк забезпечує повне супроводження іноземних інвесторів щодо купівлі-продажу українських цінних паперів, у тому числі ОВДП.

Станом на 31 грудня 2018 р. основним бенефіціарам Банку належало більше 60 млрд.шт.акцій (рис. 2.9). Членам Правління належало всього 24 000 простих іменних акцій банку.

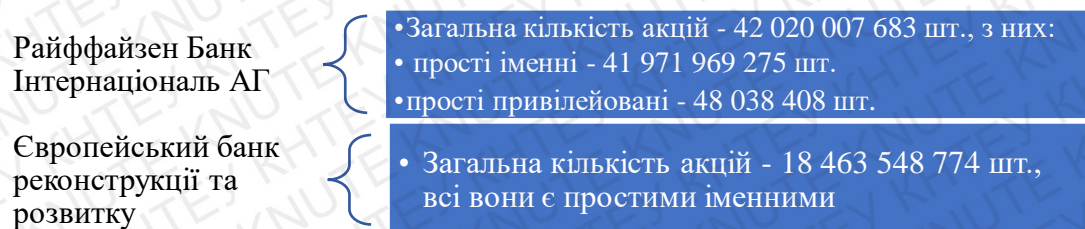

Рис. 2.8 Розподіл кількості акцій Банку між основними бенефіціарами у 2018 р. [39]

Важливим показником діяльності банків є капіталізація або сукупна ринкова вартість акцій. Починаючи з 2015 р. ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» залишається серед емітентів з найбільшою ринковою капіталізацією (серед інших ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ АБ «Південний» тощо). Військово-політична та економічна криза 2014-2015 рр. вплинула на вітчизняну банківську систему та засвідчила недостатність ресурсної бази у ній, особливо її статутного капіталу. Тому згідно з Законом України «Про спрощення процедур реорганізації та капіталізації банків» від 23.03.2017 та

Постановою №58 «Про збільшення капіталу банків України» від 4 лютого 2016 року, НБУ зобов'язав банки поетапно збільшити капітал до 500 млн гривень – до 11 липня 2024 року. Протягом 2008-2019 рр. Банк нарощував обсяги свого статутного капіталу саме завдяки емісії акцій (табл.2.2.).

Таблиця 2.2.

**Емісія цінних паперів АТ «Райффазен Банк Аваль»,
2008-2019 рр.[34]**

Дата реєстрації	Вид цінного паперу	Обсяг емісії, грн	Разом, грн
12.05.2008	Облігації, відсоткові	1126188000	1126188000
19.06.2008	прості іменні	2414934908	2554934908
	привілейовані іменні	140000000	
19.11.2009	прості іменні	2997774908	3580614908
	привілейовані іменні	582840000	
08.06.2010	Прості іменні	2997774908	3002774908
	привілейовані іменні	5000000	
03.12.2015	прості іменні	6149516258	9301257608
	привілейовані	3151741350	

Згідно даних НКЦПФР, представлених у табл. 2.4, це були найбільші за об'ємом емісії банку, так, у щорічному звіті комісії за 2017 р. банк Аваль не представлений у рейтингу емітентів, які зареєстрували найбільші випуски акцій протягом 2017 року.

Операції із цінними паперами займають вагоме місце в інвестиційній діяльності банку. На купівлю ЦП у банках Європи спрямовується від 20 % і вище вільних грошових ресурсів, в банках України ця частка не перевищує 10%.

На рис.2.8 наведено структуру інвестиційної діяльності ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» у розрізі фінансових та реальних інвестицій.

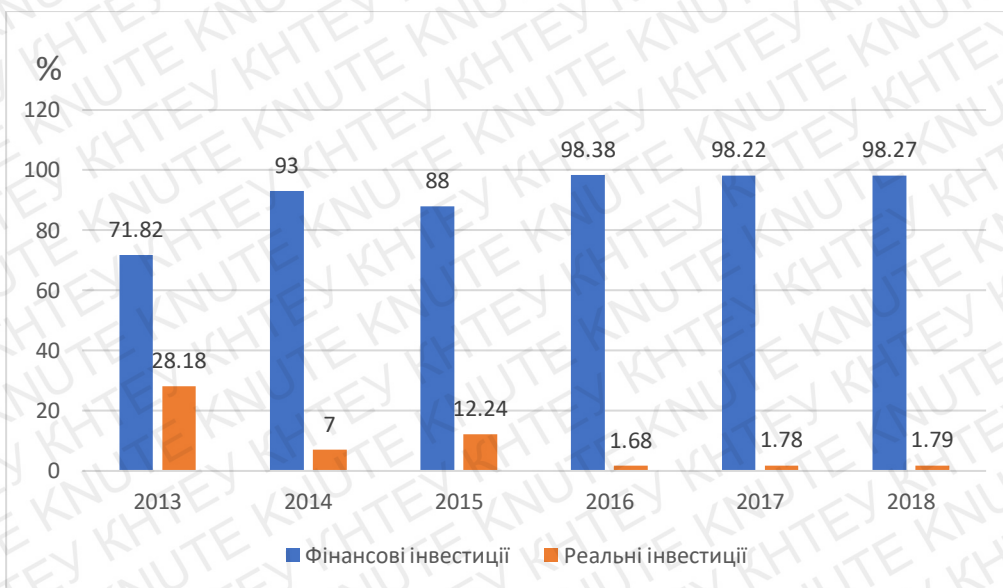

Рис.2.8 Структура інвестицій ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2013–2018 рр., %, станом на 1.01.2019 [29].

Як бачимо з рис.2.8, за останні п'ять років спостерігаємо тенденцію збільшення питомої ваги фінансових інвестицій та одночасного зниження частки реальних інвестицій. Протягом 2013–2018 рр.обсяг інвестицій у цінні папери зростає із 8 437 тис. грн. у 2013 р. до 1 127 477 тис. грн. у 2018 р. [39].Збільшення портфеля цінних паперів відбулося внаслідок вкладення в державні боргові цінні папери у вигляді ОВДП та в казначейські облігації США.

Оскільки змінено принципи групування фінансових інструментів (2018 затверджено нову Інструкцію з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України) [32], зростання вартості цінних паперів у портфелі банку до погашення пояснюється тим, що депозитні сертифікати НБУ стали оцінюватися за амортизованою собівартістю, тобто мають граничний термін погашення. Це спричинило зростання портфеля цінних паперів Райффайзен Банку Аваль до погашення до 4 020 253 тис. грн. на початок 2018 р.

Важливим аспектом вивчення інвестиційної діяльності банку є аналіз нормативів інвестування. НБУ встановлює нормативи інвестування: норматив інвестування у цінні папери окремо за кожною установою (Н11) та

норматив загальної суми інвестування (Н12). Станом на 1 жовтня 2018 р. ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» дотримувався нормативів інвестування: норматив Н11 становив 0,80, а норматив Н12 – 0,84 за допустимих значень 15 і 60 відповідно. Це свідчить про те, що банк ефективно управляє ризиками, пов'язаними з інвестиційною діяльністю[16].

Як зазначалось вище, у 2015 р. з метою докапіталізації Райффайзен Банк Аваль випустив рекордну кількість акцій. У вказаному році акції Банку можна було купити за 8–10 копійок (Додаток Н).

Аналізуючи вартість акцій Банку на іншому фондовому майданчику Українській біржі, спостерігаємо подібність їх динаміки (Додаток П) [27]. Індекс UX (Індекс УБ) – український фондовий індекс, зміна якого відображає зростання або зниження середньозважених цін акцій, що знаходяться в «індексному кошику», стосовно періоду, що розглядається.

Аналізуючи тенденцію циклічності вартості акцій Райффайзен Банк Аваль та стрімке у 2017 року зростання ціни майже на 20% (з 0,07 грн. до 0,33), можна припустити подальший потенціал зростання акцій до кінця 2019 року при помірно позитивному сценарії розвитку подій на вітчизняному фондовому ринку. Станом на 19.08.2019 р. ціна акцій банку складала 0,31 грн.

Погоджуємось із точкою зору Л. Жураховської [11] щодо результатів аналізу та оцінки ризику (загального, систематичного (ринкового) і несистематичного (індивідуального) акцій Райффайзен Банку Аваль, а також інших ліквідних банків – Кредобанку, Укргазбанку, Укрсоцбанку методом портфельної теорії розрахунку ризику акцій Г. Марковіца (згідно якої загальний ризик цінного паперу, що вимірюється його дисперсією, складається з двох частин: систематичного ризику та несистематичного, специфічного для емітента цінного паперу). Для оцінювання систематичного ризику можуть бути використані індекси фондових ринків ПФТС та UX у якості інвестиційних еталонів (benchmarks), тим паче – це одна з важливіших

вимог GIPS. Оцінка ризику показала, що він суттєво вищий за ринковий, розрахований за індексами ПФТС та UX, причому індивідуальні ризики акцій банків значно перевищують систематичні ризики. Це свідчить про те, що дохідність акцій цих банків визначається головним чином корпоративним управлінням, а не динамікою ринку в цілому. Отже, потенційний інвестор не може впевнено використовувати прогноз систематичного руху фондового ринку (індексу) для прогнозування дохідності акцій банку[11].

Міжнародна фінансова корпорація (IFC, World Bank Group) відзначила Райффайзен Банк Аваль як один із найкращих банків-емітентів у Східній Європі в рамках Глобальної програми торгового фінансування. Райффайзен Банк Аваль був першим банком в Україні, який приєднався до Глобальної програми торгового фінансування IFC, і за останні 10 років він був одним із найактивніших емітентів у Східній Європі. Інструменти торгового фінансування – гарантії, акредитиви, вексельні схеми розрахунків, факторинг, структуроване фінансування тощо – були й залишаються для Райффайзен Банку Аваль тим напрямком бізнесу, в який постійно інвестуються знання, досвід та фінансові ресурси[39].

Діяльність банку як інвестора передбачає у тому числі проведення операцій з купівлі та продажу цінних паперів; отримання та розміщення кредитів під заставу придбаних цінних паперів. Так, надзвичайно активно банки працюють на ринку цінних паперів з ОВДП. Саме під заставу ОВДП надається рефінансування банкам. Проте у 2014-15 падіння обсягів торгів ОВДП було обумовлено зниженням попиту з боку банків у зв'язку з зниженням рівня їх ліквідності у результаті девальвації гривні.

Національний банк упродовж 2017-2018 років послідовно продовжував лібералізацію валютного регулювання. Ситуація на валютному ринку в березні 2019 року залишалася переважно сприятливою. Висока дохідність гривневих ОВДП також підтримувала приплив іноземних

портфельних інвестицій. Правління НБУ підвищило з червня 2019 року облікову ставку до 17,5% річних[2]. На підвищення облікової ставки відреагували процентні ставки за гривневими міжбанківськими кредитами та дохідність ОВДП (проміжний звіт авалю червень 2019). Така ситуація відобразилась і на діяльності банку Аваль на ринку ОВДП (табл.2.3.).

Таблиця 2.3

**Обсягів торгів ОВДП АТ «Райффайзен Банк Аваль»,
2016-2019 рр.**

Фінансові активи, грн	2016	2017	2018	06.2019
Торгові цінні папери:				
- ОВДП	808 776	1099387	354 248	374 719
- Казначейські облігації США	-	28 090	332 790	-
Інвестиційні ЦП:				
- ОВДП	3276190	5925271	3 455 556	2470177
- облігації 30лн. підприємств	104 209	-	2257	-

Складено автором за даними звітів Банку Аваль [29].

Облігації внутрішніх державних позик України – державні цінні папери, що розміщуються виключно на внутрішньому фондовому ринку і підтверджують зобов’язання України щодо відшкодування пред’явникам цих облігацій їхньої номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій. Номінальна вартість облігацій внутрішніх державних позик України може бути визначена в іноземній валюті.

Згідно даних НБУ, станом на 1.04.2019 найбільший портфель ОВДП зареєстрували державні банки Приватбанк (158 704 752 тис. 30лн..) та Ощадбанк (88 598 219 тис.грн.); серед банків з іноземним капіталом – Сітібанк (3 927 176 тис.грн.) та Райффайзен Банк Аваль (3 147 534 тис.грн.).

Переваги інвестування в ОВДП: висока дохідність, мінімальний рівень ризику, ліквідність, хеджування валютного ризику; є надійним інструментом застави; відсутність податку на дохід фізичної особи. Кошти в ОВДП

можуть бути інвестовані на строк до 3-х років під заявлену дохідність, що гарантує стабільний дохід на більш тривалий період часу.

Починаючи з 31.12.2018 року Банку надано право виступати 31.12.2018 року запасів 31.12.2018 НБУ. Станом на 31 грудня 2018 року, ОВДП, як інвестиційні цінні папери за справедливою ціною, з переоцінкою через сукупний дохід були надані як застава у забезпечення виконання зобов'язань.

Поступове підвищення облікової ставки НБУ після економічно-політичної кризи 2014 р., окрім ОВДП, впливає також на збільшення торгів депозитним сертифікатом банку Аваль (табл.2.4).

Таблиця 2.4.

Обсяг торгів депозитних сертифікатів Банку Аваль, 2017-березень 2019

	Депозитні сертифікати, емітовані Національним банком України. Грн	Частка сертифікатів, % від загальної заборгованості кредитних установ	Разом з іншими видами заборгованості кредитних установ, 31.12..
2017	4020253	52.7	7630836
2018	5012658	62.4	8032433
03-19	5024658	85.7	5859824

Складено автором за даними звітів Банку Аваль [29,38,39].

Зростання обсягу торгів депозитними сертифікатами банку Аваль відбулося за рахунок збільшення операцій з цими цінними паперами на позабіржовому ринку та високою обліковою ставкою. З урахуванням рекомендацій НКЦПФР, з кінця вересня 2016 р. набула чинності постанова Правління НБУ № 387 від 15 вересня 2016 р. [33], відповідно якої НБУ ліквідував можливість проведення операцій з депозитними сертифікатами шляхом участі в торгах, які проводяться на біржовому ринку цінних паперів. Депозитні сертифікати НБУ є одним із стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи, який є борговим зобов'язанням центрального банку, а отже, не відноситься ні до цінних паперів, ні до фінансових інструментів [4].

2.3. Аналіз діяльності банку АТ «Райффайзен Банк Аваль» як торговця цінними паперами та депозитарної установи

АТ «Райффайзен Банк Аваль» також характеризує себе як професійний торговець цінними паперами, що здійснює операції, як правило, з державними облігаціями України, акціями, ощадними (депозитними) сертифікатами, векселями, облігаціями підприємств. Діяльність банків як професійних учасників ринку цінних паперів передбачає здійснення наступних видів професійної діяльності: брокерської, дилерської, з управління портфелем цінних паперів, клірингової, депозитарної, надання послуг щодо зберігання сертифікатів цінних паперів і/або обліку і переходу прав на цінні папери.

Всі види професійної діяльності на ринку цінних паперів здійснюються на підставі спеціального дозволу – ліцензії. У табл.2.5 представлені отримані Банком ліцензії Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – діяльності з торгівлі цінними паперами.

Таблиця 2.7

Ліцензії на діяльність на ринку ЦП, одержані банком Аваль, станом на 31.12.2018 [38]

Вид ліцензії	Номер	Статус	Термін дії
Депозитарна діяльність депозитарної установи	АЕ 263201	13.08.2013	необмежений
Депозитарна діяльність із зберігання активів ІСІ	АЕ 263202	13.08.2013	необмежений
Андерайтинг	АЕ 185052	19.10.2012	необмежений
Брокерська діяльність	АЕ 185054	19.10.2012	необмежений
Дилерська діяльність	АЕ 185053	19.10.2012	необмежений
Депозитарна діяльність із зберігання активів ПФ	АЕ 263203	13.08.2013	необмежений

Райффайзен Банк Аваль проводить із цінними паперами всі операції, передбачені чинним законодавством України. За дорученням клієнтів банк купує і продає корпоративні облигації, акції, векселі. Банк надає послуги з авалювання, інкасації, доміціляції векселів, а також пропонує схеми оформлення розрахунків за допомогою векселів. Банк у рамках провадження діяльності з торгівлі цінними паперами може здійснювати [39]:

- купівлю, продаж, міну, операції РЕПО, позику цінних паперів або інших фінансових інструментів *від імені та за рахунок клієнтів*;
- купівлю, продаж, міну, операції РЕПО, позику цінних паперів або інших фінансових інструментів *від свого імені за рахунок клієнтів*;
- купівлю, продаж, міну, операції РЕПО, позику цінних паперів або інших фінансових інструментів *від свого імені та за власний рахунок*;
- консультації щодо здійснення фінансових інвестицій у цінні папери та інші фінансові інструменти.

Банк здійснює брокерські та дилерські операції в усіх сегментах ринку цінних паперів. Комісійна діяльність по цінних паперах (брокерська діяльність) – здійснення Банком Аваль як торговця цінними паперами цивільно-правових угод щодо цінних паперів на підставі договорів доручення, договорів комісії та договорів субкомісії за рахунок своїх клієнтів. Комплексне брокерське обслуговування клієнтів – виконання Аваль як торговцем цінними паперами протягом певного терміну разових замовлень клієнтів до договорів на брокерське обслуговування за рахунок своїх клієнтів.

Банк як торговець цінними паперами здійснює операції з такими цінними паперами: акції; облигації внутрішньої державної позики; облигації муніципальних позик; облигації підприємств; інші фінансові інструменти фондового ринку.

Працівники банку надають професійні консультації з урахуванням потреб клієнта та пропонують оптимальне рішення щодо придбання цінних

паперів привабливих підприємств-емітентів. Крім того, Райффайзен Банк Аваль надає кваліфіковану допомогу в підготовці документів для реєстрації випуску облігацій підприємством, виступить інформаційним і платіжним агентом, а також надає послуги торговця і зберігача з їх розміщення. Райффайзен Банк Аваль пропонує компаніям-корпоративним клієнтам розмістити тимчасово вільні кошти у високоліквідні та високодохідні облігації внутрішньої державної позики, що знаходяться в обігу на вторинному ринку. За дорученням клієнта банк може придбати облігації на строк від декількох днів до 3 років (залежно від типу цінних паперів).

Міжнародний досвід у поєднанні з розумінням локального ринку зробили Райффайзен Банк Аваль одним із лідерів на ринку операцій з ОВДП. Маючи відповідні ліцензії, банк пропонує своїм клієнтам комплекс послуг із купівлі-продажу ОВДП на вторинному ринку, їхнього обліку, зберігання та здійснення грошових розрахунків за ними [39]. Протягом останніх двох років, найвагомішу частку займають операції з облігаціями внутрішньої державної позики. АТ «Райффайзен Банк Аваль» практично призупинив операції з корпоративними облігаціями, облігаціями місцевих позик та акціями, що може свідчити про низький рівень розвитку фондового ринку, а також про підвищення інвестиційної привабливості державних цінних паперів

Спеціально для керівників та власників корпоративних клієнтів банком був створений окремий тарифний пакет, який передбачає додатковий преміальний сервіс та спеціальні тарифи на відкриття рахунку в цінних паперах. Для корпоративних клієнтів також передбачені інші депозитарні послуги. У своїй діяльності Райффайзен Банк Аваль орієнтується на найкращі світові стандарти бізнесу та використовує досвід Групи Райффайзен.

Банк підключений до торгових терміналів таких українських бірж як АТ «ПФТС», ПрАТ «Перспектива», ПАТ «Українська біржа». Біржовий

ринок цінних паперів характеризувався нижчим рівнем концентрації, ніж позабіржовий ринок. За підсумками 2018 року обсяг торгів цінними паперами ІСІ на біржовому ринку становив 291 млн. (табл.2.6).

Таблиця 2.6

Обсяг торгів цінними паперами на біржовому та позабіржовому ринках у 2014 – 2018 роках, [30]

Вид ринку / Роки	2014	2015	2016	2017	2018
Позабіржовий ринок	234,63	99,92	69,89	38,24	45,07
Біржовий ринок	7,39	2,76	0,50	0,06	0,29
Усього	240,10	102,68	70,39	38,30	45,36

Дані табл.2.6. вказують на зростаючу високу частку позабіржової торгівлі цінними паперами, що фактично унеможливило будь-які його дослідження. Аналізуючи звіти НКЦПФР за 5 останні роки, бачимо, що для АТ «Райффайзен Банк Аваль» найпліднішими були 2015 та 2017 р. Саме протягом цих років цінні папери даного банку як емітента користувались найвищим попитом на біржовому ринку (табл.2.7.).

Таблиця 2.7.

Рейтинг емітентів, що користувалися найбільшим попитом на біржовому ринку (за кількістю біржових контрактів, крім ОВДП), у 2017 р. порівняно з 2015 р.

№ з/п	Організатори торгівлі	Найменування емітентів	Вид фінансового інструменту	Кількість біржових контрактів, 35лн. 2015/2017	Обсяг виконаних біржових контрактів на організаторах торгівлі, 35лн..	Відсоток від загального обсягу біржових контрактів на організаторах торгівлі (%)
1	АТ «Українська біржа»	АТ «Райффайзен Банк Аваль»	Акція	21585/19280	266 / 504,32	9,66 / 9,99
2	АТ «Українська біржа»	ПАТ «Державна енергогенеруюча компанія «Центренерго»	Акція	39406/ 16203	971,82/ 448,19	17,64 / 8,8
3	АТ «Українська біржа»	ПАТ «Укрнафта»	Акція	13066/ 26 314	446,42/ 110,93	11,78 / 2,2
4	АТ «Українська біржа», ПФТС	ПАТ «Мотор Січ»	Акція	8 930 / 21 045	872,30 /302,51	9,42 /5,98

Складено та розраховано автором за даними [40].

Слід відзначити, що у 2017 р. на позабіржовому ринку Аваль не входить до списку найзатребуваніших торговців цінними паперами з найбільшим обсягом торгів акціями. Протилежна ситуація спостерігається із торгами облігаціями, які присутні на позабіржовому ринку, проте відсутні на біржовому (табл.2.8)

Таблиця 2.8.

Топ-10 торговців цінними паперами з найбільшим обсягом торгів державними облігаціями України на позабіржовому ринку у 2017-2018рр.[40]

Місце 2017/2018	Найменування ТЦП	Обсяг виконаних договорів, 3блн..		Відсоток від загального обсягу виконаних договорів, %	
		2017	2018	2017	2018
1/10	АТ «Державний ощадний банк України»	19 026	270,94	28,57	0,08
10/5	АТ «Альфа банк»	919	827	1,4	0,25
9/7	АТ «Райффайзен Банк Аваль»	1 306	504,69	1,96	0,15

Як показують дані табл.2.8. Райффайзен Банк Аваль входить до рейтингу торговців цінними паперами з найбільшим обсягом торгів державними облігаціями України на позабіржовому ринку, займаючи 9 місце у 2017 р., та 7 місце – у 2018 р.

Інші напрями фондової діяльності банку Аваль, а саме ринок корпоративних облігацій та деривативів (що включає ф'ючерсні контракти, опціонами та опціонними сертифікатами) непередставлені, а отже залишаються для розвитку на перспективу. Ці напрями уже є успішно функціонуючими, та такими, що поступово безпосередньо впливають на стан і розвиток вітчизняного фондового ринку. Протягом 2018 року регулятором зареєстровано 114 випусків облігацій підприємств на суму 8,35 млрд. 3блн.. (5 650,29 – облігації підприємств, 2700 – банків).

З метою забезпечення ефективності процесів функціонування депозитарної системи проведення клірингу та розрахунків Комісією у 2017 році здійснено низку заходів щодо забезпечення функціонування Центрального депозитарію цінних паперів, Розрахункового центру з обслуговування договорів на фінансових ринках, депозитарних установ, які здійснюватимуть зберігання та облік емісійних цінних паперів, операційні розрахунки з ними, а також облік прав власності на цінні папери.

АТ «Райффайзен БанкАваль» надає наступні депозитарні послуги (Додаток Р) [39]:

- відкриття рахунку в цінних паперах;
- депозитарний облік прав на цінні папери та їх обмежень на рахунках у цінних паперах;
- обслуговування обігу цінних паперів на рахунках у цінних паперах;
- переказ доходів, дивідендів та сум погашень по цінним паперам.

Загальна номінальна вартість цінних паперів на рахунках найбільших депозитарних установ, які обслуговував Центральний депозитарій цінних паперів представлена у додатку С.

Проаналізувавши банківську діяльність на ринку цінних паперів, переконуємось, що ринок капіталу забезпечує рух капіталу шляхом обігу різноманітних видів цінних паперів та їх похідних. Ринок цінних паперів є одним з найбільш динамічних сегментів фінансового ринку і виконує роль сполучного ланцюга між ринком грошей та ринком капіталів. Роль банків як суб'єктів цього ринку є багатогранною. Вони не тільки виконують традиційні для населення послуги, але беруть активну участь по залученню інвестиційних коштів в економіку країни, отримуючи при цьому свої відповідні доходи, а також активно використовують фінансові інструменти для формування власної ресурсної бази, розміщення грошових ресурсів у високоліквідні цінні папери.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ

3.1. Основні проблеми діяльності банків України на ринку цінних паперів та шляхи їх вирішення

Фондовий ринок у всьому світі є ефективним засобом залучення інвестицій у економіку країни, на жаль, в Україні повної довіри інвесторів до ринку цінних паперів ще не має. Покращення та стабілізація фондового ринку вплине в першу чергу на його якісні характеристики, зменшить втрати інвесторів посилить конкуренцію серед емітентів та інших професійних учасників ринку.

Загалом, обсяги українського фондового ринку у світовому масштабі залишаються мініатюрними. Сумарно за 2018 рік обсяг торгів цінними паперами за даними Комісії з цінних паперів склав близько 260 млрд. 38лн.. (\$8,5 млрд). Для порівняння, обсяг торгів на Варшавській фондовій біржі щорічно складає більше \$340 млрд. євро, а на Нью-Йоркській фондовій біржі щодня торгується паперів на суму близько \$54 млрд.! Згідно з оцінкою FTSE, український фондовий ринок за ступенем свого розвитку не досягає навіть рівня Frontier Market (ринків найнижчого рівня)[48].

Незначна активізація вітчизняного фондового ринку пов'язана в першу чергу із світовим зростанням попиту на товари, які є основою експорту України – сталь, експорт якої у 2018 р. зріс на 5 % (за даними World Steel Association). Наслідком є залучення більшої кількості інвестицій у цю та інші сфери. А, відповідно, спостерігається і ріст фондового ринку[48].

Аналізуючи у другому розділі діяльність банків України на ринку цінних паперів необхідно відмітити позитивні тенденції в проведенні таких операцій, про що свідчить поступове збільшення їх частки. Так, у 2-у розділі відповідно до даних таблиці 2.1. бачимо, що найбільше зростання вкладень у

цінні папери відбулось у 2011 та 2017 роках, найменше – у 2010 та 2012 роках. Протягом 2008- 2019 років зберігалася тенденція до зростання загальних активів. Нарівні з цим, питома вага вкладень у цінні папери банків в загальних активах зростає (рис. 3.1), у 2008 і 2010 спостерігалось невелике зменшення частки вкладень в цінні папери (близько 4%).

Рис.3.1. Динаміка обсягу вкладень у цінні папери у загальному обсязі активів комерційних банків, 2008-2019 рр., станом на 1.01.2019 [40]

Дані рис. 3.1. вказують, що з 2016 р. інвестування українських банків у цінні папери почало стрімко зростати, у 2019 р. порівняно з 2008 р. частка цінних паперів складає 35 % загальної суми активів. Це свідчить про достатньо високу частку інвестиційних коштів на ринку цінних паперів.

Попри поступове зростання ролі цінних паперів у банківському секторі та загалом в економіці країни, на сьогодні зберігається низка небезпек та ризиків порушення фінансової стабільності вітчизняного фондового ринку, пов'язаних з потужними негативними зовнішніми та внутрішніми шоками.

Зараз багато говорять про появу передумов нової фінансової кризи[13], адже простежується певна 10-річна циклічність, а також довгі кредити – дешевші коротких, що є дуже негативним сигналом для економіки в цілому(див.Додаток Т). Як видно з додатку Т, криві дохідності держоблігацій США і Великобританії повернулись у зворотному напрямі (стали інверсними) – 2-річні папери коштують дорожче 10-річних. Це означає, що інвесторів приваблюють більш високими ставками, щоб отримати короткострокове фінансування, тобто кредитори США і Великої Британії передбачають проблеми з платоспроможністю найближчим часом [13].

Банківські установи як активні учасники на ринку цінних паперів, є власниками найбільшої маси ресурсів, які обертаються на фондовому ринку. Відповідно, ризики банківської діяльності на фондовому ринку в умовах складної військово-політичної та макроекономічної ситуації в Україні залишаються високими [42, с.307]. Оцінити зовнішнє та внутрішнє середовище банків на ринку цінних паперів, можливості та загрози допоможе SWOT-аналіз (див.Додаток Ф).

Діяльність банківських установ на фондовому ринку залишається одним із пріоритетних, проте особливої уваги потребує питання оптимізації портфеля цінних паперів. Як показують дані 40лн.40. 2.4., на організаційно оформленому ринку протягом 2018 року спостерігалася найбільший обсяг торгівлі акціями та облігаціями підприємств, а консолідація торгівлі цінними паперами здійснюється на двох фондових біржах «Перспектива» та «ПФТС», що становило 92% вартості біржових контрактів (Табл.3.1) [41].

Таблиця 3.1.

**Обсяг біржових контрактів на організаторах торгівлі
з розподілом за видом фінансового інструменту
(у розрізі організаторів торгівлі) протягом 2018 року)**

Організатор торгівлі	Акції	Облігації підприємств	Державні облигації України	Інвестиційні сертифікати	Деривативи	Усього
ПФТС	373,93	3823,76	108118,43	202,05	0,00	112518,20
Перспектива	29,96	4654,02	121777,68	65,71	797,60	127324,98
УБ	776,66	1789,21	16578,55	4,22	1843,52	20992,16
УМВБ	34,91	0,00	0,00	0,00	0,03	34,94
Іннекс	0,49	0,00	0,00	0,00	0,00	0,49
Усього	1215,95	10267,00	246474,66	272,01	2641,15	260870,78

*Джерело [41]

Дані таблиці 3.1 чітко вказують, що перспективними напрями розвитку вітчизняної банківської діяльності на фондовому ринку може стати торгівля інвестиційними сертифікатами, деривативами та іншими похідними фінансовими інструментами. Похідні цінні папери на вітчизняному фондовому ринку поки що займають незначну частку, банки не здійснюють емісію похідних цінних паперів. Так, із зареєстрованих 2015 році НКЦПФР 7 випусків опціонів на суму 2,57 млн. 41лн.. та у 2016 році – 5 випусків опціонів на суму 3,44 млн.[41], банками не було зареєстровано жодного. Однак запровадження регуляторних актів, спрямованих на встановлення чітких умов та вимог щодо реєстрації випусків опціонних сертифікатів, унормування процедури здійснення фондовими біржами клірингу та розрахунків за договорами щодо похідних (деривативів), а також прийняття профільного законопроекту «Про похідні» сприятиме поживленню використання зазначених фінансових інструментів на фондовому ринку та залученню інвестицій в окремі галузі економіки через застосування таких фінансових інструментів[38].

Слід не забувати і про високу залежність банківської системи від держави (52 % державних банків), частої неспроможності держави своєчасно

розраховуватися із своїми зобов'язаннями, слабкою інституційною структурою банківської системи. Комітет з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду платіжних систем Національного банку України визначив критерії для окремих груп банків на 2019 рік. Відповідно до рішення Комітету від 28 лютого 2019 року № 70 передбачені такі групи банків[21]:

- банки з державною часткою – банки, в яких держава прямо чи опосередковано володіє часткою понад 75% статутного капіталу банку. Це: АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», АТ КБ «Приватбанк», АБ «Укргазбанк», ПАТ «Розрахунковий центр» (загалом 5);

- банки іноземних банківських груп – банки, контрольні пакети акцій яких належать іноземним банкам або іноземним фінансово-банківським групам – ПАТ «Промінвестбанк», АТ «Укрсоцбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Кредобанк», АТ «Укрсіббанк», АТ «Ідея Банк» та інші (загалом 21 банк);

- банки з приватним капіталом – банки, в яких серед кінцевих власників істотної участі є один чи кілька приватних інвесторів, що прямо та/або опосередковано володіють не менше ніж 50% статутного капіталу банку – АТ «Банк Альянс», АТ «Альтбанк», АТ «Гаскомбанк» та 42 лн. (загалом 51 банк).

Держава, на сьогодні, є головним регулятором фондового ринку, а тому поки вона має сприяти формуванню привабливого інвестиційного клімату, здійснювати контроль за фінансовою стійкістю і безпекою ринку, вдосконалювати законодавство, розвивати ринки державних цінних паперів[28].

Ще однією проблемою є поточні обмеження фінансової незалежності НКЦПФР, про що часто нагадує місія МВФ. Запровадження самофінансування за рахунок зборів за адміністративні послуги та річної

плата за нагляд з об'єктів регулювання потенційно може розв'язати проблеми з фінансуванням регулятора[19].

Важливим на ринку цінних паперів є стійкість банківської системи, а саме вплив операцій із цінними паперами на забезпечення ліквідності та доходності банків, а також на рівень ризиків банківської системи. Для оцінювання ефективності роботи будь-якої компанії, відображення його внутрішньої політики, здатність менеджменту ефективно управляти активами та пасивами використовуємо показник рентабельності активів (ROA) та пасивів (ROE) за формулами:

$$ROA = \frac{\text{Чистий прибуток(збиток)}}{\text{Чисті активи}} * 100\% \quad (3.1) [44]$$

$$ROE = \frac{\text{Чистий прибуток(збиток)}}{\text{Чисті пасиви}} * 100\% \quad (3.2) [44]$$

де ROA – показник рентабельності активів, ROE – показник рентабельності пасивів.

Нозраховано рентабельність активів і пасивів та представлено їх рівні на рис.3.2.

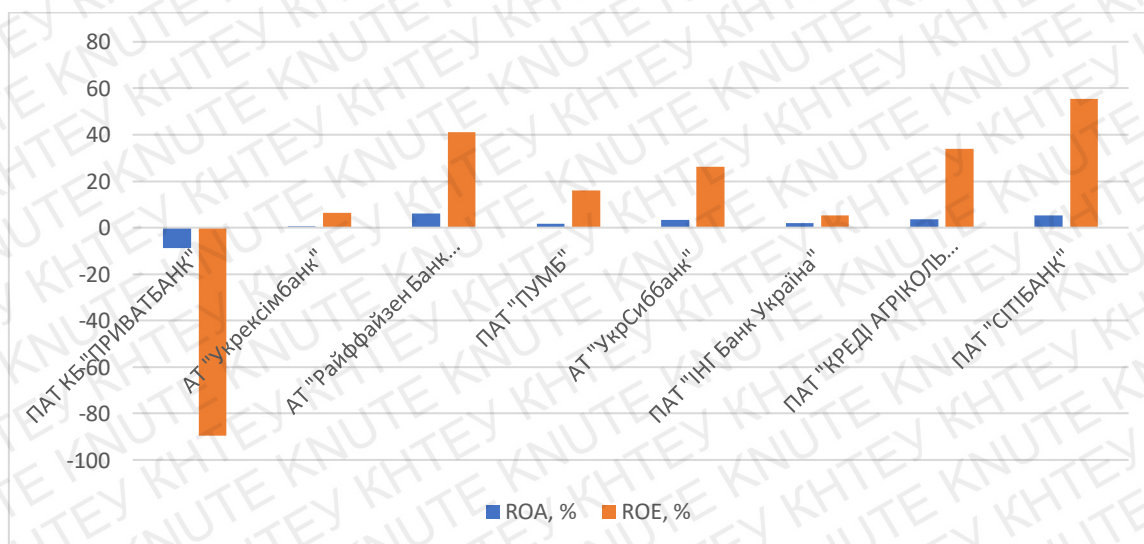

Рис.3.2. Рентабельність активів та капіталу банків у 2018 р. станом на 31.12.2018 [28].

Варто відзначити, що з 10 найбільших банків за показником отриманого прибутку 6 – банки з іноземним капіталом і лише 4 банків з капіталом українського походження: державні «Ощадбанк», «Укрексімбанк», «Укргазбанк», ПУМБ. Серед банків з іноземним капіталом лідирує австрійський «Райффайзен Банк Аваль», який, за даними порталу «Мінфін» займає першу позицію в рейтингу стійкості банків, а також є й найприбутковішим банком.

З метою доведення важливості присутності іноземного капіталу на українському ринку банківської системи проаналізуємо вплив фінансових результатів материнської компанії АТ «Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ» (РБІ) на результати ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» (РБА). Динаміка чистого прибутку АТ «Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ» та ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» у 2005-2018 рр. представлена на рис.3.3.

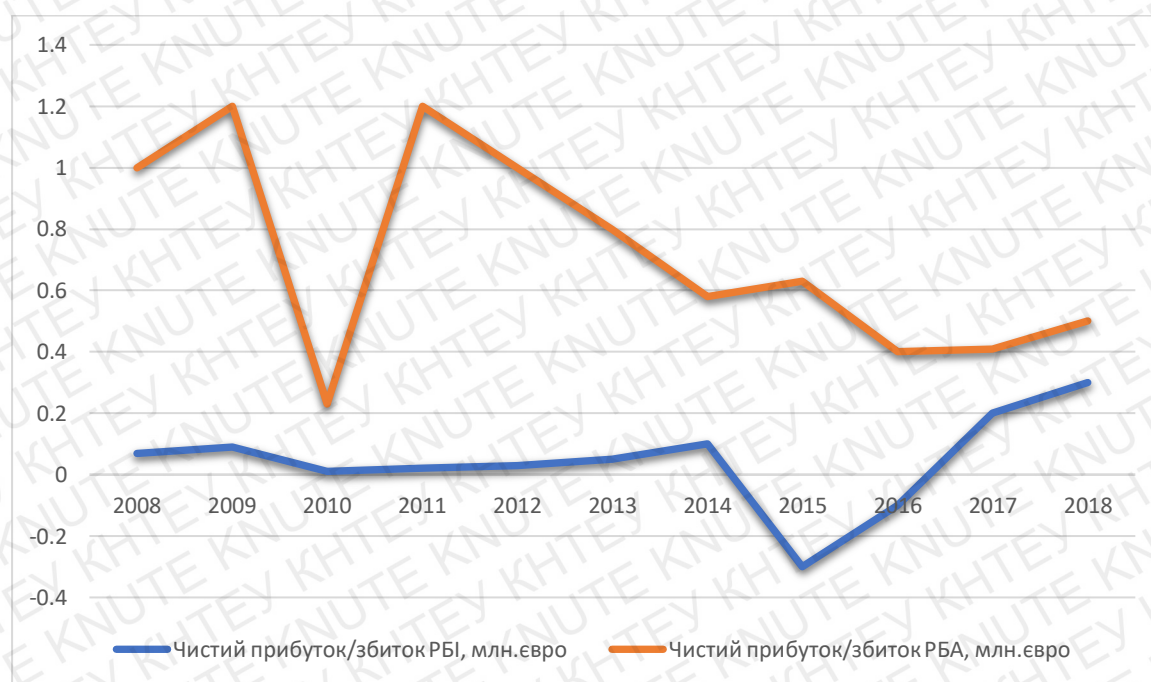

Рис. 3.3. Порівняльна динаміка результату діяльності АТ «Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ» та АТ «Райффайзен Банк Аваль» у 2008-2018 рр. станом на 31.12.2018[25]

З рис.3.3. можемо припустити, що ринкові ситуації материнського банку та його підрозділу не взаємопов'язані, а отже, материнська компанія, в

разі негативної діяльності свого підрозділу, може служити міцним гарантом діяльності своєї «дочки». Як бачимо з рис., чистий прибуток материнської корпорації різко скоротився у 2010 році, що було наслідком світової фінансової кризи 2008 року та відповідно зниження довіри до банків та активності залучення коштів. В українській «дочці» ми бачимо лише незначний спад у 2010 році. Якщо аналізувати негативний результат діяльності ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», що спостерігався у 2015 році як наслідок військово-політичної кризи 2014 р. (скорочення кількості філій внаслідок експансії АР Крим та частини Донецького регіону), то бачимо відповідну реакцію материнського банку лише через рік. Часовий лаг дозволив українській «дочці» групи Райффайзен швидко виправити ситуацію, і уже у 2016 р. закінчити рік із позитивним результатом.

Погоджуємось із думкою Онищенка Ю.І. [25], що причинами збитку ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» у 2015 році можна вважати зростання витрат на формування значного обсягу резервів під неякісні активи, а також зростанням адміністративних витрат та збитком від переоцінки іноземної валюти. Таким чином, вважаємо за необхідне відстоювати позицію державної дерегуляції банківської системи загалом, та на РЦП зокрема.

Наступним елементом покращення діяльності банків на РЦП є збільшення довіри населення та інших інвесторів до банківської діяльності, покращення рівня фінансової грамотності населення. Інструменти фондового ринку ще не настільки відкриті звичайним українцям, у більшості з яких не має вільних коштів для заощадження. Тому велика увага приділяється закордонним інвесторам, які могли б залучити у вітчизняні підприємства свій іноземний капітал.

На показники рівня довіри населення до банківських установ в Україні, що у свою чергу впливає на ціни та обсяги випуску цінних паперів, значний вплив має інформація про зміну макроекономічних індикаторів (наприклад таких як інфляція та облікова ставка НБУ). Очевидно, що коли

два вказаних показники зростають, рівень довіри знижується. Для передбачення трендових коливань ціни фінансового інструмента або прогнозування обсягу торгів, доцільно використовувати методику адаптивного прогнозування, що дозволяє швидко скоригувати інвестиційний план інвестора, спрогнозувати обсяг попиту на той чи інший фінансовий інструмент на фондовій біржі або відстежити загальні тенденції розвитку фондового ринку в цілому. Такі методики корисні у сфері прогнозування цінових трендів, динаміки обсягів продажу, а представити їх можна у вигляді часового ряду. Адже, основним є адаптація до інформації, на основі якої будується прогноз; в результаті одержання нових даних значення прогнозу змінюється, адаптуючись до інформації, яка надійшла, і стає більш чутливим до неї[22].

Пріоритетні напрямки подальшого розвитку цінних паперів України визначено Концепцією функціонування та розвитку фондового ринку України, схваленою Постановою Верховної Ради України № 342/95 від 22.09.1995 р. [35]. Відповідно до Концепції, для того, щоб фондовий ринок України став ефективним механізмом обігу цінних паперів, сприяв економічному розвитку і забезпечував належні умови для інвестицій та подвійний захист інтересів інвесторів, його створення й подальше функціонування необхідно будувати на принципах соціальної справедливості, надійного захисту інвесторів, урегульованості, контрольованості, ефективності, правової впорядкованості, прозорості, відкритості та конкурентності.

Подальшими діями НКЦПФР у напрямку забезпечення проведення та реалізації реформ у сфері фондового ринку та захисту прав інвесторів будуть направлені на вирішення існуючих проблем, так званих «вузьких місць» (див. рис.3.4.) [40].

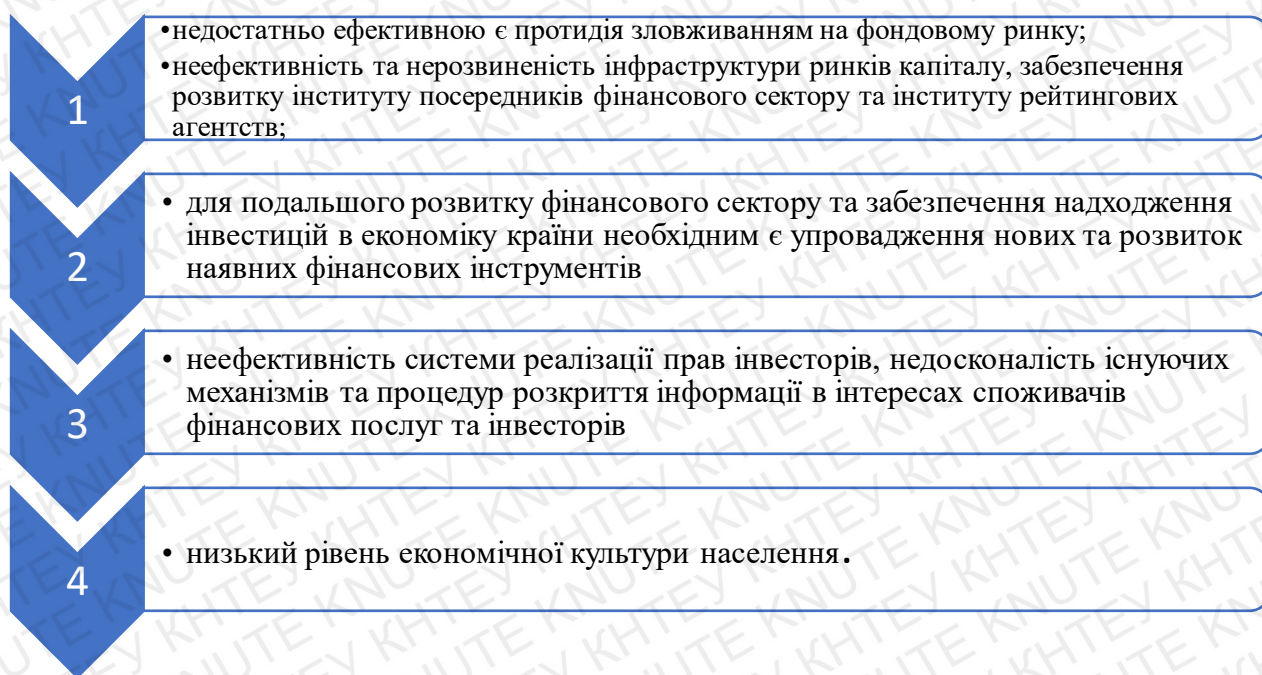

Рис.3.4. «Вузькі місця» вітчизняного фондового ринку

Робота Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку у найближчих роках буде сконцентрована на вирішенні зазначених на 47лн.47окумен, у тому числі шляхом виконання заходів, передбачених Комплексною програмою розвитку фінансового сектору України до 2020 року [40], яка була затверджена рішенням Правління НБУ від 31.05.2018 № 304.

У свою чергу у Додатку X представлено стратегічні напрями покращення банківської діяльності на фондовому ринку.

Для України необхідно врахувати, що розвиток телекомунікаційних та комп'ютерних технологій розширює можливості на ринку похідних цінних паперів. За допомогою деривативів банки можуть більше ризикувати з метою збільшення прибутків.

Подолати вищезазначені проблеми можна за рахунок системного підходу до оздоровлення вітчизняного фондового ринку, що має включати вдосконалення законодавчих актів щодо ефективнішого функціонування на фондовому ринку організаторів торгівлі та акціонерних товариств.

3.2.Світовий досвід здійснення операцій з цінними паперами комерційних банків та рекомендації щодо його використання в Україні

На сьогодні пріоритетним завданням України у фінансовій сфері є вибір моделі регулювання фондового ринку: англосаксонський, європейський чи змішаний. Адже, відомо, що англосаксонська модель заснована на диверсифікації структури фондового ринку, переважному використанні корпоративних фінансових інвестицій (Великобританія та США). Європейська модель функціонує на взаємодії кредитних установ банківської системи країни з реальним обігом державних цінних паперів (Німеччина та Франція) [37].

Регулювання фондового ринку США здійснюється ще з 30-х років ХХ ст. - «Закон про цінні папери» 1933р., «Закон про банки» 1933р., «Закон про фондові біржі» 1934р. [54] У США функціонує багаторівнева система регулювання ринку цінних паперів. Вона включає державний та саморегулюючий ринковий рівні. До державного – відносять Комісії з цінних паперів і бірж, з біржової торгівлі, з товарних ф'ючерсів (див.Додаток Ц). Серед саморегулюючих професійних учасників ринку фондового ринку США є фондові біржі та Управління з регулювання фінансової галузі, яке займається наглядом за операціями на позабіржовому ринку.

Державне (федеральне) регулювання фондового ринку присутнє і у Німеччині та здійснюється на основі «Закону про фондові біржі» 1897р., «Закону про торгівлю цінними паперами» 1994р., «Закону про зберігання й придбання цінних паперів» 1937 р. з відповідними змінами. Регулюючим органом є Федеральне управління фінансового нагляду та установами з нагляду за біржами на рівні земель.

Дані додатку Ц дають можливість узагальнити світовий досвід розподілу повноважень щодо нагляду за ринком: так, дворівневність щодо нагляду за ринком та щодо пруденційного нагляду показує Велика Британія; свого роду модель концентрації всіх наглядових функцій в єдиному наглядовому органі відображає Німеччина, Польща, а також ряд інших європейських країн Естонія, Бельгія, Австрія тощо; США – є прикладом багаторівневого управління фондового ринку. Також слід

відзначити, що польський регулятор до основних своїх функцій включає освітнє та інформаційне забезпечення, що є важливим і для українського ринку. Таким чином, Україна як і ряд європейських країн теж демонструє дворівневість управління: НКЦПФР є державним колегіальним органом, підпорядкованим Президенту України й підзвітним Верховній Раді України [6]; не останню роль з регулювання фондового ринку грають саморегулівні організації. Саме останні краще знають правила функціонування фондового ринку, ніж державні службовці, також їм простіше здійснювати моніторинг ринку, а з держави знімаються надмірні функції, а отже і витрати. З цього виходить, що на даний момент Україна розвивається із застосування англосаксонського підходу щодо регулювання фондового ринку [6]. Проте, елементи європейської моделі та окремі національні особливості вітчизняного ринку теж присутні.

Тобто нині важливо визначити за якою моделлю – англо-американською, європейською або національною – вітчизняний РЦП буде розвиватися. Від цього залежить, які інститути ринку слід розвивати, як має бути побудована система його регулювання, інфраструктура ринку цінних паперів і т.д.[20].

У різних державах неоднакова і роль комерційних банків, як професійних учасників, на ринку цінних паперів. У сучасних національних фінансових системах залежно від ролі банків на ринку цінних паперів, розмежування функцій фінансового посередництва (депозитно-позикової, емісійної та інвестиційної) між фінансово-кредитними установами, доволі чітко вирізняють три моделі організації ринку цінних паперів – банківську, небанківську та змішану. Банківська модель (європейська) не відокремлює діяльність комерційних банків від інвестиційної діяльності, характеризується найактивнішою роллю банків (порівняно з іншими фінансовими посередниками) на ринку цінних паперів. Вони вкладають кошти як у державні цінні папери, так і в акції та облігації фінансових компаній, здійснюють розміщення (андерайтинг) цінних паперів, займаються брокерською і дилерською діяльністю,

формують інфраструктуру ринку. В найбільш завершеному вигляді ця модель діє в Німеччині.

Небанківська модель (американська) обмежує діяльність комерційних банків на ринку цінних паперів шляхом розмежування їх кредитних та інвестиційних функцій. Таким чином, діє поділ банків на комерційні та інвестиційні [54]. Змішана модель (англійська) характеризується присутністю і діяльністю на ринку цінних паперів як банків, так і спеціальних інвестиційних інституцій (США, Канада, Японія, де роль банків законодавчо обмежена, тому вони знаходять опосередковані шляхи участі в інвестиційній діяльності – через трастові операції, кредитування інвестиційних банків і фондів, співпрацю з брокерськими фірмами тощо).

Проведемо порівняльний аналіз дохідності вкладень у акції одних з найбільших банків, що працюють на ринку України, Польщі та США. Для того, щоб проаналізувати можливість інвестувати у банківські цінні папери України проведемо порівняльний аналіз дохідності портфелю інвестицій провідних банків України, Польщі та США. Країни обрано з позиції розвиненості системи фондового ринку та стабільності показників економіки (ВВП, рівень інфляції, безробіття). Для даних аналізу обрано банки, що входять до десятки найбільших банків своєї країни за розмірами активів (табл.3.3).

Таблиця 3.3

Фінансові показники одних із стабільних банків України, Польщі, США на кінець 2018 р. *

Компанія	Активи	Чистий прибуток	Капітал	ROA, %	ROE, %
Райффайзен Банк Аваль, 50лн.. 50лн..	72 017	5 319	10 841	8	49
Alior Bank s.a., тис злотих	73419887	713 343	6 485 923	0,97	10,99
Capital one, 50лн.. 50лн..	372000	5700	51660	1,5	11

*Складено автором за даними фірм [39,36, 53]

У таблиці 3.3. представлені дані розрахунку показників рентабельності активів та капіталу аналізованих банків, при чому Alior (Польща) займає 10 місце у Польщі

за розміром активів (73 млрд. злотих), Capital One – 10 місце на ринку США (372 млрд. 51лн..) та Райффайзен Банк Аваль – 4 місце (72 млрд.грн.).

Припустимо, що умовами формування портфелів цінних паперів були: сума інвестування 10 000 дол. США або 250800 грн (за курсом НБУ на 10.04.2019); горизонт інвестування – 6 міс. (4.04.2018–4.04.2019); інструмент інвестування – акції.

Перейдемо до розрахунку дохідностей портфелю та їх порівняння. Доходність за кожним цінним папером розраховується, як річна за цінами останніх угод на дату формування і розформування портфеля:

$$\text{Річна дохідність} = \frac{((\text{ціна на дату розформування} - \text{ціна на дату формування}) * 12 * 100)}{\text{ціна на дату формування}} \quad (3.3)[44]$$

$$\text{Дохідність портфеля розраховується за формулою: } R_p = \sum_{i=1}^N w_i r_i \quad (3.4) [44]$$

де R_p – доходність портфеля, w_i – частка вартості, інвестованої у цінний папір, r_i – доходність цінного папера i , N – кількість цінних паперів у портфелі.

Розрахунок дохідності за сформованими портфелями представлено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4.

Розрахунок дохідності акцій одних із найбільших банків України, Польщі та США за період 4.04.2018-4.04.2019 р. (за допомогою MS Excel)*

Компанія	Ціна акції станом на 4.04.2018	Ціна акції станом на 4.04.2019	Розрахована річна дохідність, %	Місячна дохідність, %
Райффайзен Банк Аваль, 51лн.(BAVL), гривень	0.35	0.36	34,28	2,85
Capital One Financial Corp., 51лн.(COF), доларів	63	89	495	41
Alior Bank Polska (Alr), злотих	71	60	-185	-15

* Складено та розраховано автором за джерелами [39,36,53]

Згідно з отриманими у таблиці 3.4. даними, у квітні 2018 р. було сформовано три портфелі цінних паперів з акцій відповідно трьох стабільних банків України, Польщі та США. Через рік портфелі розформовано і отримано наступні результати: дохідність акцій українського банку склала за рік 34%, в той час як американський портфель акцій склав 495%, при цьому дохідність акцій обраного польського банку виявилась від'ємним значенням, -68%. Можна зробити висновок, що не зважаючи на

відсутність ліквідного фондового ринку, економічну нестабільність та відсутність впевненості в майбутньому в Україні, інвестувавши кошти в цінні папери одного із стабільних банків країни можна не тільки зберегти початкову суму інвестицій, але й отримати невеликий прибуток.

Намагання комерційних банків розширити операції з цінними паперами спричинене, з одного боку, високою дохідністю цих операцій, з іншого – відносним скороченням сфери використання прямих банківських кредитів. У зв'язку з інтернаціоналізацією ринку цінних паперів комерційні банки зарубіжних країн розширюють обсяги своїх операцій з іноземними цінними паперами, що дають їм значні прибутки за рахунок змін курсових різниць. Так, вони виходять на міжнародний фондовий ринок, створюючи мережу закордонних інвестиційно-банківських філій, дочірніх компаній, а у США – банківських холдингів [20].

Необхідно врахувати негативний світовий досвід під час останньої фінансової кризи 2008р., причинами якої були не лише крах іпотечного ринку, а й ненадійна діяльність рейтингових агентств та недосконалість страхування ризиків. Завдяки діяльності 52лн.52окумен 52лн.52оку ринок повірив у надійність іпотечних цінних паперів. Разом із тим, четвертий за величиною американський банк Lehman Brothers з 52лн.52окум «AAA» – банкрут. До інших чинників глобальної економічної кризи на які слід звернути увагу і українському ринку варто віднести недостатньо жорсткі андерайтингові стандарти при видачі іпотечних кредитів, невисокі регулятивні вимоги до банківської діяльності та інші (див.Додаток Ч).

Застосування зарубіжного досвіду крізь призму національних інтересів дасть змогу визначити межу запозичень на український ринок зарубіжних досягнень у даній сфері, що, звичайно, сприятиме підвищенню ефективності функціонування ринку цінних паперів як складової фінансового сектору та економіки країни в цілому.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі було розглянуто діяльність комерційних банків на ринку цінних паперів, зокрема було проаналізовано діяльність АТ «Райффайзен Банк Аваль» на вітчизняному фондовому ринку. За результатами досліджень, проведених в роботі, можна зробити наступні висновки.

1. Ринок цінних паперів виконує надзвичайно важливу функцію забезпечення інвестиційного припливу в економіку та є важливим інструментом виходу з фінансових криз. Основне правило інвестування в цінні папери полягає у тому, що дохід завжди пропорційний ризику що на нього готовий наразитися інвестор заради отримання цього доходу.

2. Згідно із Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» в нашій державі можуть випускатися та обертатися такі групи та види цінних паперів: 1) пайові цінні папери: акції, інвестиційні сертифікати; сертифікати фондів операцій з нерухомістю, акції корпоративного інвестиційного фонду; 2) боргові цінні папери (облігації, ОВДП, ОЗДП, казначейські зобов'язання, облігації підприємств (банків), ощадні сертифікати, векселі; 3) іпотечні цінні папери: іпотечні облігації; іпотечні сертифікати; заставні, а також похідні цінні папери (деривативи) — форвардні та ф'ючерсні контракти, опціони тощо

3. Приведена загальна фінансово-економічна характеристика свідчить про те, що АТ «Райффайзен Банк Аваль» є стабільною установою, яка постійно розвивається та відноситься до банків іноземних банківських груп. В активних операціях банку та його кредитно – інвестиційному портфелі найбільшу питому вагу становлять вкладення у цінні папери, що свідчить про те, що дана діяльність є однією з головних для банку, в т.ч. у структурі формування дохідності банку.

4. АТ «Райффайзен Банк Аваль» є одним з банків із найвищим рівнем фінансової стійкості; його конкурентами є іноземні – СітіБанк, Кредіаґріколь, а також державний банк – Приватбанк. Варто відзначити, що з 10 найбільших банків за

показником отриманого прибутку 6 – банки з іноземним капіталом і лише 4 банків з капіталом українського походження. Банк Аваль — залишається одним із найбільших банків України з іноземним капіталом, при тому, що за 11 років членства України у СОТ кількість банків скоротилась більш ніж вдвічі – з 175 у 2008 р. до 76 у 2019 р. З 76 банків, 36 – банки з іноземним капіталом, що складає 48% від загальної кількості.

5. АТ «Райффайзен Банк Аваль» активно розвиває операції на ринку цінних паперів та утримує статус первинного дилера Міністерства фінансів України, а також є маркет-мейкером на ринку ОВДП; у 2015 р. з метою 54лн.54окументарні Райффайзен Банк Аваль випустив рекордну кількість акцій (на суму 9301257608 грн). Станом на січень 2019 р., на біржі PFTS акції банку продають за 35 копійок.

6. Протягом 2013–2018 рр. спостерігаємо тенденцію збільшення питомої ваги фінансових інвестицій та одночасного зниження частки реальних інвестицій Банку. Обсяг інвестицій у цінні папери Банку зросла із 8 437 тис. 54лн.. у 2013 р. до 1 127 477 тис. 54лн.. у 2018 р. Збільшення портфеля цінних паперів відбулося внаслідок вкладення в державні боргові цінні папери у вигляді ОВДП та в казначейські облигації США.

7. Однією з важливих вимог GIPS при оцінці ризикованості акцій банку є оцінювання систематичного ризику за допомогою використання індексів фондових ринків ПФТС та UX у якості інвестиційних еталонів. Погоджуємось, що в результаті аналізу та оцінки ризикованості акцій Райффайзен Банку Аваль (методом портфельної теорії розрахунку ризику акцій Г. Марковіца) виявлено, що індивідуальні ризики акцій банку та деяких його конкурентів значно перевищують систематичні ризики. Це свідчить про те, що дохідність акцій цих банків визначається головним чином корпоративним управлінням, а не динамікою ринку в цілому.

8. АТ «Райффайзен Банк Аваль» характеризує себе як професійний торговець цінними паперами, що здійснює операції, як правило, з державними облигаціями

України, акціями, ощадними (депозитними) сертифікатами, векселями, облігаціями підприємств. Банк здійснює брокерські та дилерські операції в усіх сегментах ринку цінних паперів, а також виступає як депозитарна установа. Інші напрями фондової діяльності банку Аваль, а саме ринок корпоративних облігацій та деривативів (що включає ф'ючерсні контракти, опціонами та опціонними сертифікатами) непередставлені, а отже залишаються для розвитку на перспективу. Ці напрями уже є успішно функціонуючими, та такими, що поступово безпосередньо впливають на стан і розвиток вітчизняного фондового ринку. Протягом 2018 року регулятором зареєстровано 114 випусків облігацій підприємств на суму 8,35 млрд. 55лн.. (5 650,29 – облігації підприємств, 2700 – банків).

9. Успішна діяльність банків на українському фондовому ринку має подолати такі загрози внутрішнього та зовнішнього характеру: зміна кон'юнктури на світових фінансових ринка, загроза нового витка економічної фінансової кризи; недостатній захист інвесторів; зміна макроекономічних індикаторів, в т. ч. облікової ставки НБУ; непрозорість і корумпованість економічного сектору країни; сильні конкуренти (банки з іноземною участю, пенсійні та інвестиційні фонди); не сформованість чіткої моделі розвитку фондового ринку (задатки європейської та англо-американської).

10. Проведений порівняльний аналіз динаміки результату діяльності АТ «Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ» та АТ «Райффайзен Банк Аваль» у 2008-2018 рр., дозволяє припустити, що материнська компанія, в разі неефективної діяльності свого підрозділу, може служити міцним гарантом діяльності свого іноземного підрозділу.

11. Важливо визначити за якою моделлю – англо-американською, європейською або національною – вітчизняний РЦП буде розвиватися. Від цього залежить, які інститути ринку слід розвивати, як має бути побудована система його регулювання, інфраструктура ринку цінних паперів і т.д.

12. За результатами проведеного порівняльного аналізу дохідності акцій провідних банків України, Польщі, США, бачимо, що дохідність акцій українського банку

склала за рік 34%, в той час як американський портфель акцій склав 495%, при цьому дохідність акцій обраного польського банку виявилась від'ємним значенням, -68%. Можна зробити висновок, що не зважаючи на відсутність ліквідного фондового ринку, економічну нестабільність та відсутність впевненості в майбутньому в Україні, інвестувавши кошти в цінні папери одного із стабільних банків країни можна не тільки зберегти початкову суму інвестицій, але й отримати невеликий прибуток.

Проаналізувавши діяльність банків на ринку цінних паперів України, можна внести пропозиції щодо покращення банківської діяльності на фондовому ринку України:

1. Забезпечити інституційну та фінансову незалежність регулятора НКЦПР.
2. Через удосконалення нормативно-правових актів підвищити ефективність протидії зловживанням у фінансовому секторі.
3. Забезпечити розвиток інституту рейтингових агентств.
4. Упровадити єдині стандарти звітності та обміну інформацією відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС.
5. Сприяти використанню новітніх ІТ-технологій учасниками фінансового сектору.
6. Підвищити рівень фінансової обізнаності населення.
7. Підвищити рівень корпоративного управління: забезпечити модернізацію, консолідацію і розвиток біржової, розрахункової та клірингової інфраструктури товарних ринків та ринків капіталу.
8. Підвищити рівень інформаційної ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичний огляд банківської системи України за 1 квартал 2018 року // Національне рейтингове агентство / [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://www.rurik.com.ua/>
2. Анатолій Дробязко Рейтинг українських банків – 2019 (4 березня 2019) /Бізнес-портал. – [Електронний ресурс] – Режим доступу:<https://mind.ua/>
3. А.Ю. Бабаскін Про правове регулювання дилерських операцій банків із цінними паперами /Актуальні проблеми цивільного та трудового права.Випуск21. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/36850/35-Babaskin.pdf?sequence=1>
4. Береславська О.І. Діяльність банків на ринку цінних паперів України // Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. - №2. – 2016. – С.21-30Шарп У. Інвестиції: монографія. Пер. С 57лн.57. Москва: Инфра, 2007. 1027 с. с. 237
5. Борисова І.С.,Зоря О.П., Фінанси, гроші та кредит: Навчальний посібник (за 57лн.57окументарні57ю системою навчання) для студентів напряму підготовки 6.030601 „Менеджмент” ОКР „Бакалавр”. – Полтава: РВВПДАА, – 2011. – 350с
6. Бордочова О.М. Зарубіжний досвід регулювання фондового ринку // Стратегії розвитку фінансового ринку України: Всеукр. Студ. Наук.-практ. Конф. (Київ, 22-23 листопада 2017 р.): тези доп. / відп. 57лн.. Н.П. Шульга – К.: Київ. 57лн.. Торг.-екон. Ун-т, 2017. – с. 378-379
7. Брежнева-Єрмоленко О.В., Золотарьова О.В., Москаленко К.О. Детермінанти інвестиційної діяльності комерційних банків // Гроші. Фінанси і кредит. – 2018. – Випуск № 19. Економіка і суспільство. – С.948 -952 ввввччс
8. Глосарій банківської термінології [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу:[/https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123708&cat_id=123324](https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123708&cat_id=123324)
9. Дема Д. І. Фінансовий ринок : навч. Посібник / Д. І. Дема, І. В. Абрамова, Л. В. Недільська; за 57л. 57лн.. Д.І. Деми. – Житомир : ЖНАЕУ, 2017. – 448
- 10.Економіка (навчальний посібник) В.В. Кириленко, Тернопіль: Економічна думка, 2002. – 193с.
- 11.Жураховська Л. Ризики акцій банків України в контексті стандартів GIPS / Л. Жураховська // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2017. - № 1. – С. 83–93.
- 12.Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 1
- 13.Здравствуй, новый финансовый 57лн.57: каким он будет и 57лн.57 наступит. Три сценария. – Електронний ресурс. – 21.08.2019 – [Режим доступу]:<https://finance.liga.net/ekonomika/article/zdravstvuy-novyy-finansovyy-krizis-kakim-on-budet-i-kogda-nastupit-tri-stsenariya>

14. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів України» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. - № 51. – 58лн.292
15. Закон України «Про банки і банківську діяльність» // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 5-6
16. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» // Відомості Верховної Ради України. – 2006. - № 31.
17. Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України протягом січня-грудня 2018 року. – Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <http://www.ssmc.gov.ua/fund/analytics>
18. К. В. Клименко Г. М. Терещенко Самофінансування регуляторів ринків цінних паперів: зарубіжна практика та українські реалії / К. В. Клименко, Г. М. Терещенко // Фінанси України. – 2017. - № 2. – С. 27-42
19. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : *підручник* / Т. В. Майорова ; К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
20. Метлушко О.В. Діяльність банків на ринку корпоративних цінних паперів дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – 2011 – Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/1105/1/dis.pdf>
21. Миколишин М.М. Аналіз діяльності банків України на ринку цінних паперів / Вісник ДВНЗ «Університет банківської справи» ISSN: 2221-755X. – 2016. - № 3(27). – С. 29-35.
22. Миськевич Т. До питання державного регулювання фондового ринку в Україні [Електронний ресурс] / Т. Миськевич // Громадська думка про 58лн.58окументар. – 2019. – № 8 (173). – С. 12–15. – Режим доступу: <http://nbuviap.gov.ua/images/dumka/2019/8.pdf>
23. Молчанова Е.Ю., Паценко О.Ю., Сучасна структура світового фінансового ринку // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право.–2013. - №3. – С. 188-192
24. Новий індекс Bank_FinScore для YouControl (11/07/2019) / Аналіз банків України // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bankografo.com/blog>
25. Онищенко Ю.І. Григор'єва Н.І. Перспективи формування портфелю цінних паперів банку з використанням фундаментального аналізу Економіка і суспільство. Випуск 16. – 2018 р. – с. 769-775
26. Онищенко Ю.І., Стременюк М.М. Оцінка діяльності ПАТ «Райффайзен банк Аваль» на міжнародному ринку капіталів // Гроші, фінанси і кредит. – Випуск 7. – 2017. – С.308-315
27. Офіційний веб-сайт Української біржі / Режим доступу: <http://www.ux.ua/>
28. Офіційний веб-сайт Національного банку України / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>
29. Офіційний сайт Райффайзен Банк Аваль. – Режим доступу: <https://ex.aval.ua/>
30. Офіційний сайт Першої фондової торгової системи (ПФТС) // Режим доступу: <http://pfts.ua/trade-info/indexes/shares-indexes>

31. Постанова КМУ «Про Концепцію функціонування і розвитку фондового ринку в Україні» від 29 квітня 1994 р. N 277//Портал ВРУ Законодавство України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>
32. Постанова НБУ № 14 від 21.02.2018 «Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України» // Портал ВРУ Законодавство України / Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>
33. Постанова НБУ від 03.12.2015 № 859 «Про затвердження Положення про порядок обліку та проведення Національним банком України та банками України операцій з депозитними сертифікатами Національного банку України» // Портал ВРУ Законодавство України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>
34. Постанова Правління Національного банку України від 18 червня 2015 року № 391 «Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року». – Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=73007243>
35. Постанова Верховної ради України № 342/95 «Про Концепцію функціонування та розвитку фондового ринку України» // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 33, 59лн. 257
36. Профіль Alior bank s.a. // Фондова біржа Польщі. Режим доступу: <https://notowania.pb.pl/instrument/PLALIOR00045/raporty-finansowe/skonsolidowany/roczny/standardowy>
37. Раделицький Ю.О. Державне регулювання ринку фінансових інвестицій: зарубіжний досвід і національні реалії / Ю.О. Раделицький//Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. – 2009. – С. 242-248
38. Річний звіт Райффайзен Банк Аваль за другий квартал 2019 р. / Офіційний сайт банку // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ex.aval.ua/>
39. Річний звіт Райффайзен Банк Аваль за 2018 р. / Офіційний сайт банку. – Режим доступу: <https://ex.aval.ua/>
40. Річні звіти Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку // Офіційний сайт НКЦПФР. – Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua/reports/>
41. Річний звіт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2018 рік//Офіційний сайт НКЦПФР. – Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua/reports/>
42. Рудалева Л.В. Аналіз діяльності банків на фондовому ринку України в процесі модернізації національної економіки / Л.В. Рудалева // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління. – 2013. – Вип. 2. – С. 306-315
43. Стабіас С.М. Економічний зміст регулювання ринку корпоративних цінних паперів // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. – 2017. – Випук 2(50). – С.286-291.

44. Статистичні дані банківської діяльності // [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.minfin.com.ua
45. Структура банківської системи на початку 2019 року. – Електронний ресурс. 17.09.2019 – Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <http://bankografo.com/struktura-bankivskoyi-sistemi-na-pochatku-2019-roku.html>
46. Торговці поборються з банками за покупців ОВДП – Електронний ресурс. 4.10.2018 – [Режим доступу]: <https://finclub.net/ua/analytics/torhovtsi-poboriutsia-z-bankamy-za-pokuptsiv-ovdp.html>
47. Український фондовий ринок встановив рекорд: як і завдяки чому. – Електронний ресурс. 08.01.2019 – [Режим доступу]: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2615657-ukrainskij-fondovij-rinok-vstanoviv-rekord-ak-i-zavdaki-comu.html>
48. Український фондовий ринок встановив рекорд: як і завдяки чому / [Електронний ресурс] / Мультимедійна платформа іномовлення України Укрінформ. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2615657-ukrainskij-fondovij-rinok-vstanoviv-rekord-ak-i-zavdaki-comu.html>
49. Уряд планує створити фонд національного добробуту – Електронний ресурс. 30.09.2019 – [Режим доступу]: <http://finbalance.com.ua/news/uryad-planu-stvoriti-fond-natsionalnoho-dobrobutu>
50. Указ Президента України «Про національну комісію з цінних паперів і фондового ринку» від 03.04.2015 // Портал ВРУ Законодавство України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>
51. Український фондовий ринок встановив рекорд: як і завдяки чому / [Електронний ресурс] / Мультимедійна платформа іномовлення України Укрінформ. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2615657-ukrainskij-fondovij-rinok-vstanoviv-rekord-ak-i-zavdaki-comu.html>
52. Фінансовий ринок. Частина II. Конспект лекцій. / Укладач: Ганзюк С.М. – Кам'янське: ДДТУ. – 2018. – 44 с.
53. Фондові дані Capital One Financial Corp – Електронний ресурс. 30.04.2019 – [Режим доступу]: <https://www.marketwatch.com/investing/stock/cof>
54. Хоружий С. Розподіл регуляторних і наглядових функцій на фінансовому ринку: європейський досвід та рекомендації для України 381 [Електронний ресурс] / Сергій Хоружий // Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. – 2016. – Режим доступу: https://feao.org.ua/Rozpodil_funktsiy_na_finrynku.pdf
55. Цивільний Кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №40-44, 60лн.356
56. Jonathan Law A dictionary of business and management (6 ed.). – Oxford University Press. – 2016. – 600 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Класифікація фінансового ринку*

№ пп	Ознака поділу фін.ринку	Види	Підвиди
1	за терміном дії фінансових інструментів[4, с.152]	грошовий ринок	готівкові гроші
			короткострокові кредитні операції, валюту
		ринок капіталів	валюта
			ринок цінних паперів
		середньо- довгострокові банківські кредити	
2	Фінансовий ринок [5, с.191]	первинний	емісія цінних паперів
		вторинний	біржовий і позабіржовий
3	За видами фінансових активів [6. С.153]	кредитний ринок	-(ринок банківських позик, позикового капіталу), -об'єктом купівлі-продажу виступають усі види цінних паперів (фондових інструментів), -на якому об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист у формі різноманітних страхових продуктів; -та інших дорогоцінних металів: срібла, платини
ринок цінних паперів (фондовий ринок)			
валютний ринок			
страховий ринок			
ринок золота			
	ринок фінансових послуг		
	За організаційними формами функціонування [3, с.14]	Біржовий позабіржовий	здійснюється купівля-продаж фінансових інструментів і послуг, угоди за якими не реєструються

*Складено автором на основі [3-6].

Класифікація цінних паперів*

<i>Критерій цінних паперів</i>	<i>Види</i>
за формою існування	- 62лн.62окументарні – обліковий запис на рахунку в цінних паперах - документарні –паперовий або електронний документ, оформлений у визначеній законодавством формі
за формою випуску	- на пред'явника, - іменні - ордерні
за економічною природою	- пайові - боргові - іпотечні
територія обігу цінних паперів	- місцевий ринок цінних паперів; - національний ринок цінних паперів; - міжнародний ринок цінних паперів
суб'єкти випуску цінних паперів	- ринок державних позик; - ринок муніципальних позик; - ринок цінних паперів підприємств і організацій
вид розміщення цінних паперів	- ринок, на якому цінні папери розміщуються прямим зверненням емітента до покупця; - ринок, на якому цінні папери розміщуються через андеррайтера

*Складено автором на основі [16, 62лн.16].

Схема розподілу учасників РЦП

Нормативно-правова база здійснення банківської діяльності на ринку цінних паперів України

№ п п	Нормативно-правовий акт та рік затвердження	Мета нормативно-правового акту
1	Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», 1996	визначає правові засади здійснення державного регулювання ринку цінних паперів та державного контролю за випуском і обігом цінних паперів та їх похідних в Україні
2	Закон України «Про Національний банк України», 1999	Визначає юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації центрального банку України як центрального органу державного управління,
3	Закон України «Про банки і банківську діяльність», 2001	правове забезпечення стабільного розвитку і діяльності банків в Україні і створення належного конкурентного середовища на фінансовому ринку, забезпечення захисту законних інтересів вкладників і клієнтів банків, створення сприятливих умов для розвитку економіки України та підтримки вітчизняного товаровиробника
4	Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», 2001	Визначає загальні засади функціонування платіжних систем і систем розрахунків в Україні, поняття та загальний порядок проведення переказу коштів у межах України, встановлює відповідальність суб'єктів переказу, а також визначає загальний порядок здійснення нагляду (оверсайта) за платіжними системами
5	Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», 2002	створення правових основ для захисту інтересів споживачів фінансових послуг, правове забезпечення діяльності і розвитку конкурентоспроможного ринку фінансових послуг в Україні, правове забезпечення єдиної державної політики у фінансовому секторі України.
6	Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок», 2006	регулює відносини, що виникають під час розміщення, обігу цінних паперів і провадження професійної діяльності на фондовому ринку, з метою забезпечення відкритості та ефективності функціонування фондового ринку.
7	Закон України «Про акціонерні товариства», 2008	визначає порядок створення, діяльності, припинення, виділу акціонерних товариств, їх правовий статус, права та обов'язки акціонерів.
10	УП «Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку», 2011	здійснює державне регулювання ринку цінних паперів

Складено автором на основі заданих нормативно-правових актів

Додаток Д

Найнадійніші банки України станом на 1.04.2019
(за даними системи YouControl рейтингу FinScore)

<i>Назва банку</i>	<i>Приналежність</i>
АТ «Піреус Банк МКБ»	Греція
АТ «Правекс Банк»	Італія
АТ «Ідея Банк»	Польща
АТ «Сітібанк Україна»	США
АТ «ОТП Банк»	Угорщина
АТ «Дойче банк ДБУ»	Німеччина
АТ «Укрсиббанк»	Франція, Британія
АТ «Кредіагріколь Банк»	Франція
АТ «Прокредит Банк»	Німеччина
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	Австрія
АТ «ІНГ Банк Україна»	Нідерланди
АТ КБ «Приватбанк»	Україна
АТ «СЕБ Корпоративний банк»	Швеція

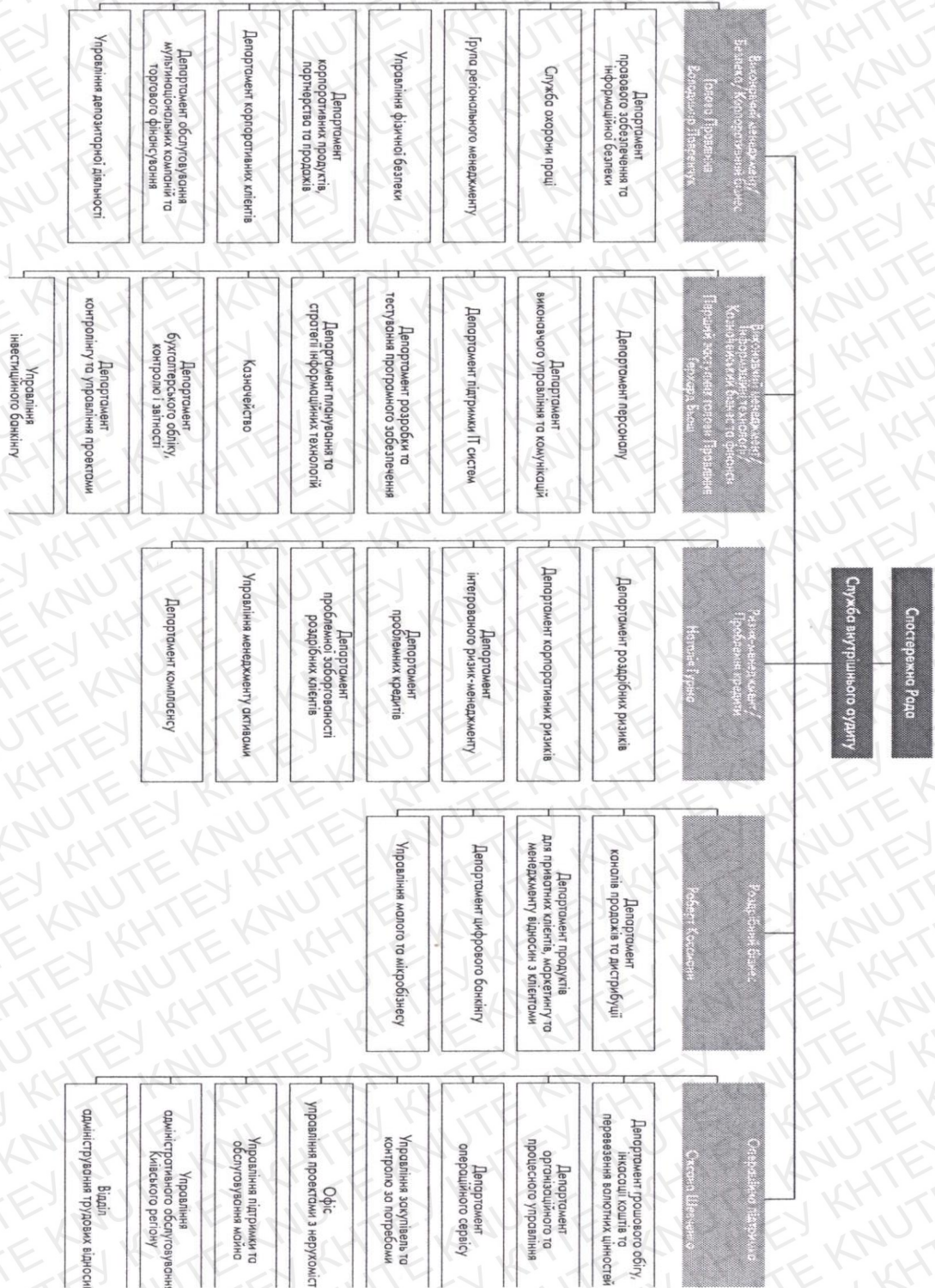
Додаток Ж

Структура кредитно – інвестиційного портфелю за станом на 01.04.2017
(65лн..грн.)

Банк	Кредитно-інвестиційний портфель, 65лн. грн	Цінні папери, 65лн. грн	Частка ЦП, %
Приватбанк	159 387	100000	63
Райффайзен Банк Аваль	39 875	12995	33
ОТП Банк	19 143	4928.92	26
Альфа-Банк	27 094	3304.92	12

Джерело [55]

Організаційна структура Центрального офісу Банку (31.12.2018)

Основні показники діяльності аваль(станом на 31.12.2018)

	(в тисячах грн, якщо не зазначено інше)		
	2018	2017	Зміна, %
Балансові показники			
Активи	73 800 833	67 016 816	10
Обов'язкові резерви в Національному банку України	-	-	
Заборгованість кредитних установ	7 630 836	8 032 433	(5)
Кредити клієнтам	47 317 516	37 348 686	27
Зобов'язання перед кредитними установами	1 148 692	2 533 468	(55)
Зобов'язання перед клієнтами	58 359 863	52 272 275	12
Субординований борг	-	-	
Статутний капітал	6 153 411	6 154 516	0
Усього капітал	11 691 093	10 840 553	8
Звіт про прибутки			
Чисті процентні доходи	7 097 432	5 692 482	25
Чисті комісійні доходи	2 473 576	2 344 427	6
Кредитні прибутки	648 780	1 723 471	(62)
Непроцентні доходи	440 800	440 004	0
Непроцентні витрати	(4 292 642)	(3 676 741)	17
Прибуток до оподаткування	6 367 946	6 523 643	(2)
Прибуток за рік	5 234 825	5 319 021	(2)
Загальна інформація про банк			
Показник достатності капіталу згідно з Базелем II	20,82%	23,14%	(10)
Показник достатності регулятивного капіталу згідно з вимогами НБУ	19,04%	19,48%	(2)
Кількість відділень банку	499	498	0
Кількість працівників (консолідовано)	7 659	7 755	(1)

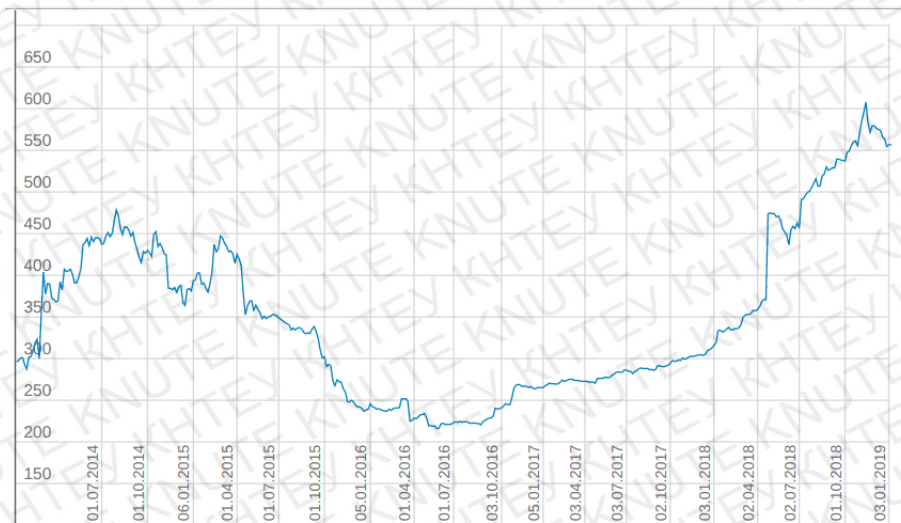
Звіт про прибутки та збитки за станом на 31.12.2018

Консолідована фінансова звітність згідно з МСФЗ
за рік, що закінчився 31 грудня 2018 року
(в тисячах грн)

Консолідований звіт про прибутки та збитки

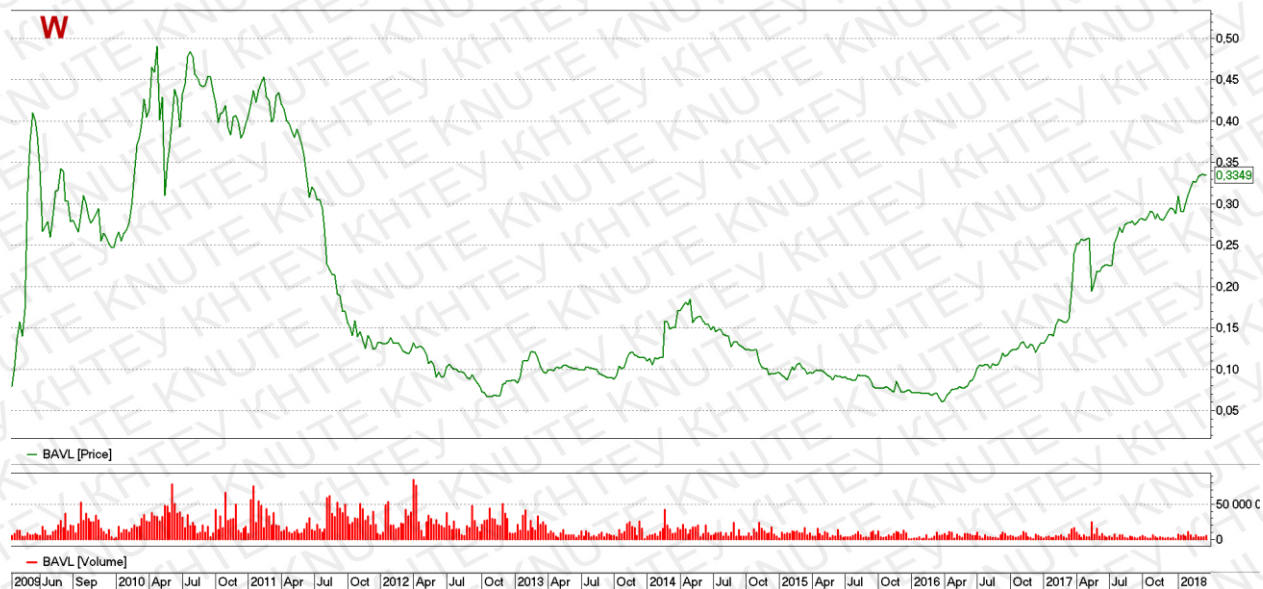
	Примітки	2018	2017
Процентні доходи, розраховані за методом ефективної ставки відсотка		8 691 320	6 294 500
Інші процентні доходи		260 145	857 843
Процентні витрати		(1 854 033)	(1 459 861)
Чисті процентні доходи	26	7 097 432	5 692 482
Комісійні доходи		4 593 322	3 849 766
Комісійні витрати		(2 119 746)	(1 505 339)
Чисті комісійні доходи	27	2 473 576	2 344 427
Кредитні прибутки/(збитки)	28	648 780	1 723 471
Чисті прибутки/(збитки) від операцій з іноземними валютами:			
– торгові операції		344 240	322 215
– курсові різниці		(8 417)	(63 815)
Чисті збитки від операцій з торговими активами/зобов'язаннями		(37 245)	(15 466)
Чисті прибутки від операцій з фінансовими активами за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		–	40 048
Чисті прибутки від операцій з фінансовими активами, що в обов'язковому порядку оцінюються за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		5	–
Чисті збитки від припинення визнання фінансових активів за справедливою вартістю, з переоцінкою через інший сукупний дохід		(18 050)	–
Чисті прибутки від припинення визнання фінансових активів за амортизованою собівартістю	29	71 433	–
Чисті збитки від модифікації фінансових активів	30	(30 043)	–
Інші доходи	31	118 877	157 022
Непроцентні доходи		440 800	440 004
Витрати на персонал	32	(2 038 208)	(1 668 669)
Знос і амортизація	15, 16	(454 529)	(415 402)
Інші адміністративні та операційні витрати	32	(1 733 011)	(1 527 204)
Зменшення корисності інших нефінансових активів та резерви	18,19	(67 478)	(64 848)
Переоцінка інвестиційної нерухомості	14	2 163	–
Зменшення корисності активів, призначених для продажу		(1 579)	(618)
Непроцентні витрати		(4 292 642)	(3 676 741)
Прибуток до оподаткування		6 367 946	6 523 643
Витрати з податку на прибуток	17	(1 133 121)	(1 204 622)
Прибуток за рік		5 234 825	5 319 021
Припадає на:			
– акціонерів Банку		5 216 510	5 327 168
– частку неконтролюючих акціонерів		18 315	(8 147)
		5 234 825	5 319 021
Прибуток на акцію			
Чистий та скоригований прибуток на одну просту акцію (грн.)	24	0,0848	0,0866

Динаміка індексу ПФТС за період 07.2014 – 01.2019

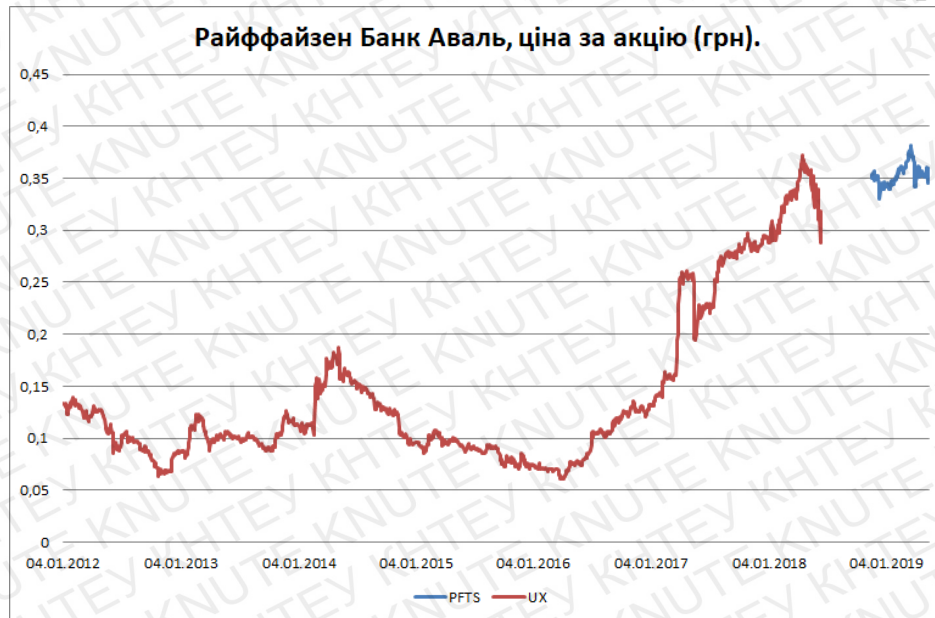
Джерело [44]

Графік вартості акцій АТ «Райффайзен Банк Аваль» (BAVL) р 2009-2018 рр. (на ПФТС)

Джерело [15]

Динаміка цін за акцію Аваль (індекс УБ), 2012-2019 рр.

Джерело [29]

Тарифи на послуги депозитарної установи АТ «Райффайзен Банк Аваль» станом на 1.01.2019

Назва послуги	Розмір тарифу, 70лн..
Відкриття рахунків в цінних паперах за операцію: до 10 рахунків	400
від 11 до 100	50 000
від 101	100 000
Зміна реквізитів рахунку в цінних паперах Власника (за розпорядженням Емітента)	30
Закриття рахунків в цінних паперах у випадку зміни Емітентом депозитарної установи: від 1 до 3500 рахунків	6 за один рахунок
від 3501 рахунків	20 000
Облік цінних паперів (в місяць від номінальної вартості)	0.005% min. 500
Зберігання документів, які отримані від реєстроутримувача / попередньої депозитарної установи та які підтверджують обтяження цінних паперів	50 в т.ч. ПДВ

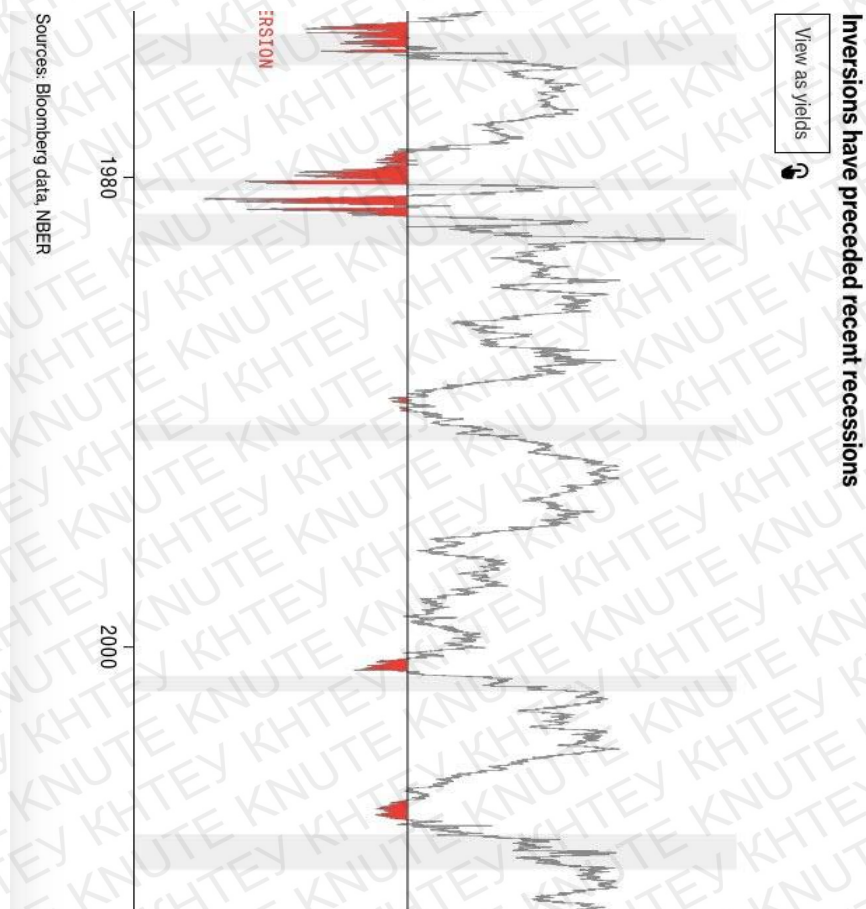
Джерело [39]

Рейтинг депозитарних установ за найбільшим розміром номінальної вартості цінних паперів власників, що обліковуються цими депозитарними установами, станом на 31.12.2018

МІСЦЕ	Найменування власника	Загальна номінальна вартість цінних паперів, 71лн.71 грн
1	Банк ВТБ (ПУБЛИЧНОЕ АКЦИОНЕРНОЕ ОБЩЕСТВО)	38,98
..4	НАК «Нафтогаз України»	11,4
...13	Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ	4,2
..20	BNP PARIBAS	3,04

Джерело [40]

Циклічність економічних спадів, 1963-2019 рр.

SWOT-аналіз діяльності українських банків як професійних учасників ринку цінних паперів*

Сильні сторони	Слабкі сторони
• Відомий бренд банку • Велика кількість іноземного капіталу у банківських статутних фондах • Інноваційні IT рішення для клієнтів. • Широкий ряд послуг • Залежність від материнських компаній	• Високий ступінь ризикованих операцій • Прибутковість банку залежить від нестійкої кон'юнктури ринку (політичної та економічної ситуації в країні) • Недостатній рівень ефективності страхування ризиків • Недовіра до банківської системи • Недостатній рівень прозорості функціонування
Можливості	Загрози
• Оптимізація портфелю цінних паперів • Законодавче сприяння розвитку фондового ринку • Злиття та поглинання задля збільшення частки функціонування на фондовому ринку • Покращувати інформаційну ефективність шляхом прозорості результатів своєї діяльності та звітності • Забезпечення державою розвитку інституту рейтингових агентств для мінімізування зовнішніх загроз • підвищення ефективності протидії зловживанням у фінансовому секторі • Упровадити єдині стандарти звітності та обміну інформацією • Повернення довіри населення та збільшення його фінансової грамотності шляхом підвищення рівня фінансової обізнаності населення (наприклад, останнім часом стала поширеною реклама купівлі населенням ОВДП) • Диверсифікація напрямів діяльності та опанування нових напрямів розвитку фондового ринку, таких як: похідні цінні папери, ОВДП, деривативи, послуги з цінними паперами за дорученням клієнтів (трастові послуги) • Розвиток андеррайтингових послуг, у т. ч. андеррайтингу приватного та публічного розміщення акцій емітентів • фінансової незалежності НКЦПФР, самофінансування	• Зміна кон'юнктури на світових фінансових ринках, загроза нового витка економічної фінансової кризи. • Недостатній захист інвесторів • Зміна макроекономічних індикаторів, в тч. Облікової ставки НБУ • непрозорість і корумпованість економічного сектору країни • Дефіцит кваліфікованої робочої сили на ринку • Сильні конкуренти (банки з іноземною участю, пенсійні та інвестиційні фонди) • Не сформованість чіткої моделі розвитку ринку цінних паперів (задатки європейської та англо-американської) • Ринок фінансових послуг залишається дуже фрагментарним з низькою капіталізацією через нестабільні умови ведення бізнесу, незахищеність права власності та низький рівень корпоративного управління

*Складено автором за джерелами [21,29,30,39,40]

Напрями покращення банківської діяльності на фондовому ринку України

<i>Стратегічні напрями</i>	<i>Тактичні дії</i>
Забезпечити інституційну та фінансову незалежність регулятора НКЦПР –	перші кроки уже зроблені, адже на національному фондовому ринку з'явився перший уповноважений провайдер інформаційних послуг з оприлюднення фінансової звітності та інформації з фондового ринку України. НКЦПР України авторизувала в цій якості державну установу «Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України».
Упровадити нові та розвивати наявні фінансові інструменти (у т. ч. похідні)	Такі як ф'ючерси, деривативи, андеррайтинг тощо
Підвищити ефективність протидії зловживанням у фінансовому секторі	Через удосконалення нормативно-правових актів
Забезпечити розвиток інституту рейтингових агентств	Адже всі довіряють рейтингам таким агентствам як Moody's, Standard & Poors, проте при найменшому погіршенні ситуації, ці ж агентства змінюють свій рейтинг.
Упровадити єдині стандарти звітності та обміну інформацією	В першу чергу відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС
Сприяти використанню новітніх ІТ-технологій учасниками фінансового сектору	Напр. аплікації для смартфонів, особисті онлайн-кабінети тощо
Підвищити рівень фінансової обізнаності населення	наприклад, останнім часом стала поширеною реклама купівлі населенням ОВДП). Станом на червень 2019, обговорюється ідея спрощення для населення купівлі ОВДП через інтернет-банкінг та мобільні додатки. На разі купити ОВДП може лише заможний клієнт. Від початку року портфель фізосіб збільшився вже втричі. Ініціатива спрощення купівлі ОВДП відкриє доступ до цих паперів для консервативних інвесторів, які досі вибирали для своїх заощаджень тільки депозит. Зараз у банків тарифи на операції з ОВДП істотно вище, ніж у торговців.
Підвищувати ступінь інформаційної ефективності..	Розрізняють три ступені інформаційної ефективності ринку цінних паперів: слабка (без можливості прогнозу), помірної і сильна. Сильна – є ідеалом для багатьох країн, в т.ч. США. Тому Україна має прагнути до помірної, адже для нас характерно те, що не вся інформація про економічну діяльність підприємств потрапляє в широкий доступ; часто фінансова звітність підприємства не відображає правдиву інформацію про економічний стан компанії.

Складено автором на основі [40,34, 46]

Основні повноваження регуляторів ринку цінних паперів деяких країн світу *

Країна	Регулятор ринку цінних паперів	Основні повноваження
США	Комісія із цінних паперів та бірж	♣ виявлення порушень на фондовому ринку і накладення санкцій ♣ регулювання випуску та продажу цінних паперів ♣ захист інтересів інвесторів ♣ регулювання діяльності бірж, брокерів, інвестиційних консультантів, інвестиційних фондів ♣ контроль за забезпеченням розкриття необхідної інформації та ін
	Комісія з товарних ф'ючерсів	♣ реєстрація всіх учасників ринку, які здійснюють діяльність на ф'ючерсній біржі ♣ моніторинг підзвітних компаній щодо виконання ними зобов'язань ♣ щотижневий збір звітів компаній
	Саморегулювання представлено Управління з регулювання фінансової галузі	♣ здійснює нагляд за операціями на ринку ♣ реєструє фірми з торгівлі цінними паперами ♣ реєструє брокерів і проводить іспити (видає кваліфікаційні посвідчення) ♣ веде центральний реєстр послужних списків фірм і брокерів ♣ здійснює арбітражні послуги ♣ регулює діяльність ринку і брокерів ♣ консультує.
Великобританія	Управління з фінансового регулювання та контролю	♣ ліцензування учасників ринку ♣ контроль і постійний моніторинг діяльності учасників ринку ♣ підтримка бази даних про ліцензовані установи ♣ інформування інвесторів про потенційно доступні механізми інвестування ♣ створення механізмів компенсації для інвесторів та 75лн.
	Орган пруденційного нагляду	знаходиться в підпорядкуванні Банку Англії та покликане забезпечити надійність і стійкість фінансової системи країни
Німеччина	Федеральне управління фінансового нагляду.	♣ ліцензування діяльності; призупинення або відкликання ліцензії ♣ нагляд за діяльністю фінансових організацій ♣ перевірка платоспроможності фінансових установ ♣ аналіз фінансового становища фінансових організацій ♣ недопущення інсайдерських угод і маніпуляцій; контроль за дотриманням правил поведінки учасників фондового ринку та інші.
Польща	Комісія з фінансового нагляду	♣ здійснення політики підтримки правильного функціонування ринку капіталів; ♣ нагляд за діяльністю суб'єктів інфраструктури ринку; ♣ проведення освітньої та інформаційної діяльності; ♣ підготовка проектів законів щодо ринку капіталів
Україна	Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку (1995)	♣ забезпечення єдиної державної політики у сфері державного регулювання ринку цінних паперів в Україні; ♣ створення умов для належного та ефективного функціонування ринку цінних паперів, ♣ забезпечення грошовим капіталом потреб економіки країни шляхом створення механізму акумулювання, розподілу та перерозподілу фондів; ♣ створення умов для забезпечення захисту прав інвесторів
	саморегулівні організації ринку цінних паперів	♣ створення ефективної системи регулювання та контролю на ринку цінних паперів організації об'єднують професійних учасників ринку цінних паперів за видами діяльності – реєстраторів, торговців, зберігачів та депозитаріїв, а також інвестиційних керуючих.

Додаток Ч

Пропозиції щодо використання Україною світового досвіду банківської діяльності на фондовому ринку

<i>Пропозиції для України</i>	<i>Світовий досвід</i>
✓ Продовження політики гармонізації вітчизняного законодавства із законодавством ЄС на фондовому ринку	Досвід становлення фінансового законодавства молодих членів ЄС буде корисним для України, враховуючи 76лн.76окументарні76 спрямованість нашої країни
✓ Збільшувати кількість компаній у лістингу на фондових біржах	Варшавська фондова біржа – 455 компаній-емітентів; «Перспектива» - 158; ПФТС – 365; Лондонська фондова біржа – 2480.
✓ Розподіл регуляторних і наглядових функцій на фінансовому ринку	Дворівневість щодо нагляду за ринком та щодо пруденційного нагляду показує Велика Британія; свого роду модель концентрації всіх наглядових функцій в єдиному наглядовому органі відображає Німеччина, Польща, а також ряд інших європейських країн Естонія, Бельгія, Австрія тощо; США – є прикладом багаторівневого управління фондового ринку
✓ Покращення рівня фінансової грамотності населення	У Польщі Комісія з фінансового нагляду серед інших основних функцій включає освітнє та інформаційне забезпечення щодо можливостей ринку цінних паперів для населення
✓ Створення мережі інвестиційно-банківських філій	Комерційні банки зарубіжних країн розширюють обсяги своїх операцій з іноземними цінними паперами, завдяки виходу на міжнародний фондовий ринок через створення мережі інвестиційно-банківських філій, дочірніх компаній, а у США – банківських холдингів
✓ Підвищувати рівень інформаційної ефективності. Україна має прагнути до помірної, адже для нас характерно те, що не вся інформація про економічну діяльність підприємств потрапляє в широкий доступ; часто фінансова звітність підприємства не відображає правдиву інформацію про економічний стан компанії	Серед трьох рівнів інформаційної ефективності – слабкий, помірний, сильний – саме сильний рівень (із здатністю прогнозу) – є ідеалом для багатьох країн, в т.ч. США. Дані, що надходять на ринок, володіють високим ступенем достовірності, своєчасності і повноти
✓ Розширювати можливості на ринку похідних цінних паперів, в першу чергу за допомогою розвитку телекомунікаційних та комп'ютерних технологій	Світовий високий рівень інноваційності при функціонуванні будь яких фінансових інструментів.
✓ Розвиток андеррайтингових послуг	Банки значно збільшують обсяг комісійних доходів за рахунок утримання жорстких андеррайтенгових стандартів, у т. ч. щодо андеррайтингу приватного та публічного розміщення акцій емітентів

